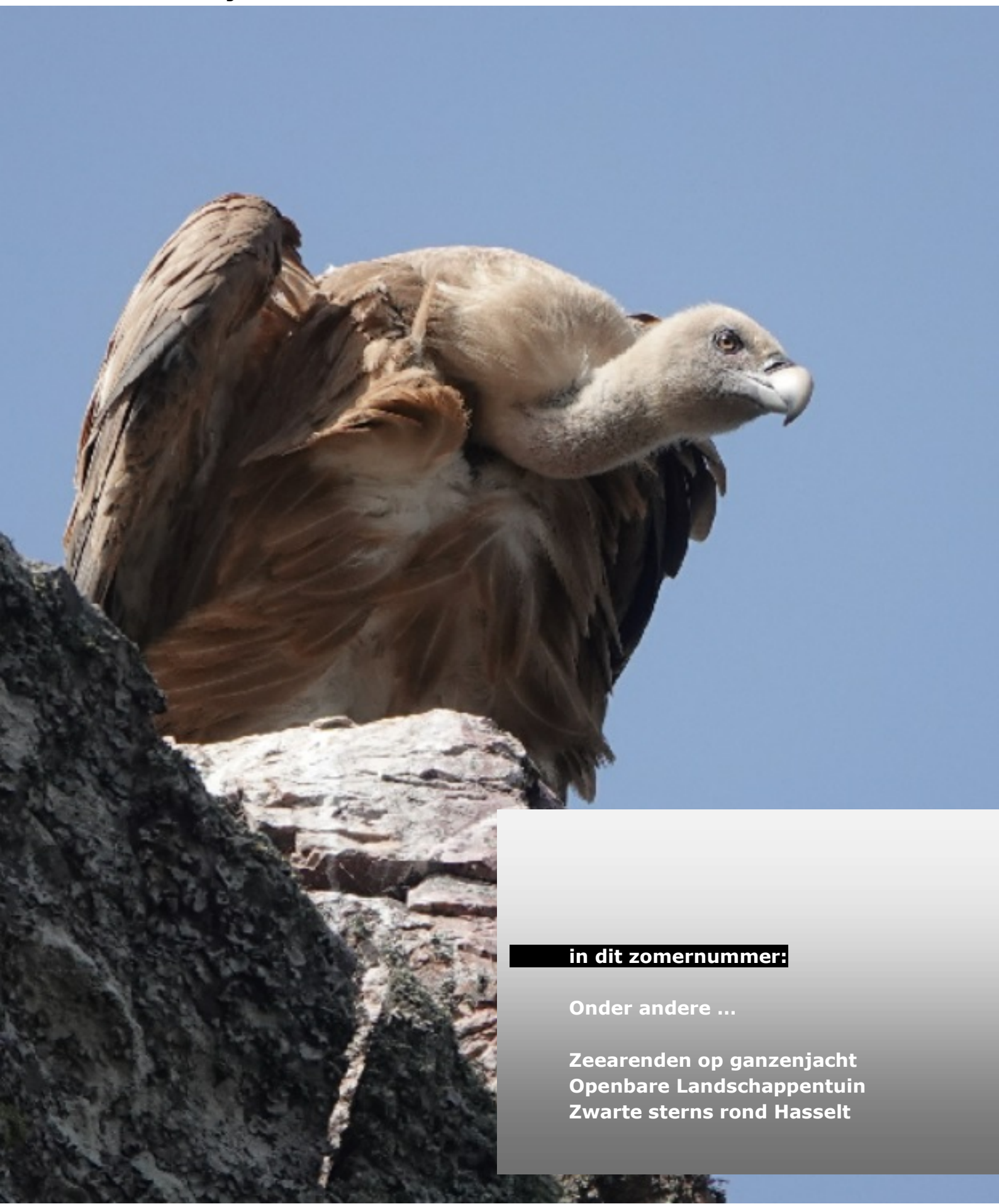




in dit zomernummer:

Onder andere ...

Zeearenden op ganzenjacht
Openbare Landschappentuin
Zwarte sterns rond Hasselt

Overzicht contactpersonen werkgroepen IVN en KNNV**IVN**

Excursies	Ine Reinders ivnexcursies@ivnzwolle.nl 06-21346709
Vogelzangcursus	Gerry van Renselaar vogelzang@ivnzwolle.nl
Wilde plantencursus	Marlène Vaessen wildeplanten@ivnzwolle.nl 06-23683523
Scharrelkids	Annet van der Wal scharrelkids@ivnzwolle.nl 038-4537022
Kindernatuurgroep Meppel	Marlène Vaessen natuurfeestje@ivnzwolle.nl 06-23683523
Veldlessen	Ankie van Leeuwen veldlessen@ivnzwolle.nl 0529-402011
Oerschool	Jaap Kaspers oerschool@ivnzwolle.nl 06-19943451
Fotogroep	Albert Grit fotogroep@ivnzwolle.nl 06-19837338
Sociale media / Publiciteit	Roel Suidgeest socials@ivnzwolle.nl 06-39457026
Promotieteam	Gerry van Renselaar promotieteam@ivnzwolle.nl
Natuurcafé/Verbinding	Vacature natuurcafe@ivnzwolle.nl
NatuurGidsen-Opleiding	Mieke Tielens natuurgidsenopleiding@ivnzwolle.nl
Natuur-Jeugdbegeleider Opleidingen	Marlène Vaessen njo@ivnzwolle.nl 06-23683523
Werkgroep Epe-Heerde	Renée Cornelis epe-heerde@ivnzwolle.nl

KNNV

Vogelwerkgroep	Kor Kauw vogelwerkgroep@zwolle.knnv.nl
Knoflookpadden	Evert Ruiter e.i.ruiter@planet.nl
Mossen	Herma Visscher hermavisscher@home.nl 038-4540282
Planten	Marjolein Koopmans marjoleinkoopmans56@ziggo.nl 06-21102190/038-8535100 Brunhilde Reicher 038-4221228
Vleermuizen	Vacature
Vreugderijkerwaard	Vacature
Lezingen & excursies	Vacature

Gezamenlijke werkgroepen

Paddenstoelen	Tineke Burghard tinekeburghard@gmail.com 06-44558158
Insecten/vlinders	Martin Wolters insecten@ivnzwolle.nl 06-21978608

Verwante organisaties

Stichting Avifauna Zwolle	info@avifaunazwolle.nl
Zoogdierenwerkgroep	Annelies v.d. Blij info@natuurenmilieuoverijssel.nl 038-4250968
Milieuraad Zwolle	Michiel van Harten milieuraadzwolle.nl
Stichting Nooterhof	Goertjesweg 3, 8013 PA Zwolle www.nooterhof.nl stichting@nooterhof.nl 06-20400066

voorplaat**op de foto: vale gier Pvd**

Elk voorjaar vliegen al jarenlang vale gieren naar Nederland om ... te zoeken naar nieuwe broedplekken. Ook de afgelopen maand waren dat er minstens 50. De vale gier hier-naast is volwassen. Dat zie je aan de lichte snavel. De gieren die hier komen hebben meestal een nog donkere snavel. Ze zijn nog niet toe aan een broedseizoen.

commentaar
Peter van Dam

Van de redactie

Geachte lezers,

Eindelijk ligt weer het zomernummer van ons ZNT in de mailbox. Dank aan hen die de bijdragen instuurden.

namens de redactie,
Peter van Dam

Soortenrijkdom

Peter van Dam

Voor ZNT 2026 1 schreef ik een In Memoriam over vogelvriend Nico de Haan. Tijdens ons bezoek aan de herdenkingsbijeenkomst in Scherpenzeel werden we 'overvallen' door Nico's echtgenote Els met de vraag of ik de rol van Nico wilde overnemen op twee al geplande boottochten in de IJsseldelta. In overleg met Nico was die keus op mij gevallen. Een hele eer! Samen met Jeroen Bredenbeek, Kor Kauw en Arnold Verhoeven hebben we dat graag gedaan, in nagedachtenis aan Nico.

Tijdens de eerste tocht op 14 april zagen we maar liefst 90 soorten en anderhalve week later waren dat er zelfs 93. Beide keren waarnemingen op één dag tussen 9.30 tot 16.30 uur.

In de afgelopen weken bezocht ik samen met o.a. Hennie Bruggeman en Henk Selhorst de Extremadura in Spanje. In 13 dagen tijd kwamen we tot 95 soorten vogels. De vergelijking van de aantallen gaat ongetwijfeld ergens mank, alleen al door het verschil in de tijd van het jaar. Eén conclusie durf ik echter wel te trekken: de omgeving van onze IJsseldelta is soortenrijk!

Fotoverantwoording

We vinden het belangrijk aan te geven wie welke foto heeft geleverd voor het ZNT. De fotografen staan hieronder op een rij, voorzien van hun paraaf die bij de foto staat. Tenzij anders vermeld in of bij het artikel zelf. Heel soms is het voor de redactie niet mogelijk de fotograaf te achterhalen.

Conny Tonjan (CT);
Jan Voerman (JV);
Harry Stoffer (HS);
Henk Wester (HW);
Marlène Vaessen (MV);
Mathijn Speelman (MS);
Piet Bremer (PB);
Peter van Dam (PvD);
Renze Kroeskop (RK).

**Kopijsluiting voor ZNT 3 van 2026:
zondag 30 augustus 2026**

petervandam38@yahoo.com

of zwolsnatuurtijdschrift.2023@gmail.com

Inhoudsopgave

Van de redactie	3
Fotoverantwoording	3
Soortenrijkdom	3
Kunst in het klein	3
Zondagochtend 12 april 2026	4
Publieksexcursie biodiversiteitsweek	5
In Memoriam Bert Dijkstra	6
Zeearenden op ganzenjacht	7
ALV IVN	8
Anderhalf Natuurtje	11
Openbare Landschappentuin in Zwolle	12
Excursie Oostvaardersplassen	16
Excursie Winterswijk	17
Zwarte sterns rond Hasselt	18
Op zoek naar ... stoeplantjes	22
Recensie Shinrin-yoku	
<i>'de helende kracht van bosbaden'</i>	24
Samen wandelen rond Zwolle	25
Spinnen	26
In de ban van vogelring OB120W2	32
In de ban van vogelring WSRA	33
Evaluatie Natuurmiddag	
<i>Hogeschool Windesheim Pedagogiek</i>	34
Excursie De Auken en Bramen	36
Excursie 'het hoge noorden'	37
Fotogroep IVN	39
Bijzondere ontmoeting met dwergvleermuis	40

Kunst in het klein

Marlène Vaessen liet me onlangs foto's zien van onderstaand kunstwerkje in de Zwolse natuur. Het nest van een veldwesp. Mijn eerste gedachte ging uit naar de Franse veldwesp, die al een paar jaren actief is in mijn tuin. Ik vond helaas nog nooit zijn nest. Obsidentify maakte er echter de soort bergveldwesp van. Prachtig!



bergveldwesp

PvD

Zondagochtend 12 april 2026

Natuurverslaggever Teun Schellingerhout (10 jaar)

foto's Gera Baas

Vanochtend ging ik samen met mijn moeder mee met de weidewandeling-excursie in Wilsum op zoek naar de kievitsbloemen. Van verre zagen we de IVN-vlag al wapperen en wisten we zeker dat we op de juiste plek waren. Ook de grote groep mensen verraadde het. We waren wel met 41 deelnemers en 2 natuurgidsen.



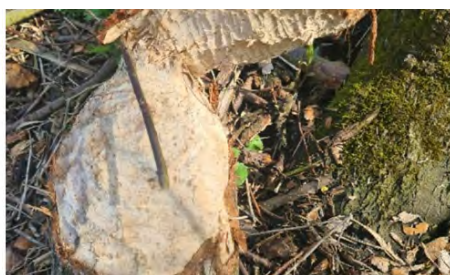
We liepen eerst langs de kerk, daar zag ik een zwaluw vliegen. Van de natuurgids leerde ik dat het een boerenzwaluw was. Dat kun je zien aan de boogvorm van de staart, want die lijkt op de vorm van een boerenschuurdeur.

Verderop hoorden we in het riet de snor zingen. Dat is een vogel, hij klinkt als een rare krel. Ik hoopte op de roerdomp, die zag ik helaas niet. Ik zag wel een blauwborst. Door mijn verrekijker kon ik goed de blauwe kleur van zijn borst zien. Ik zag ook een buizerd overvliegen.

Toen liepen we van de dijk af, daar zagen we een wissel van een bever. Een wissel is een paadje dat ontstaan is doordat dieren er vaak gelopen hebben. Ik hoorde heel wat kleine rietvogeltjes.

In het gras om ons heen, groeiden heel veel pinksterbloemen. Die kun je trouwens opeten. Het groen smaakt bitter, de bloemetjes vind ik lekker. We kwamen niet voor de pinksterbloem, maar voor de kievitsbloem. Deze zagen we volop in het weiland een stukje verderop. Ze groeiden tussen de pinksterbloemen. De kievitsbloem lijkt een soort kleine tulp die op zijn kop hangt met een stipjespatroon. Er waren paarse en een paar witte. De natuurgids vertelde over de kievitsbloemen dat ze er wel 8 jaar over kunnen doen voordat ze in bloei gaan. Eerst lijken ze gewoon op een grassprietje. En ze vertelde ook dat als de omstandigheden hen niet bevallen, ze dan het jaar erop een stapje terug doen in hun groei en niet gaan bloeien.

En let op je mag niet door het weiland lopen waar de bloemen groeien, want dan stamp je ze per ongeluk plat. Zeker degene die nog niet in bloei zijn, want die herken je haast niet. En ze zijn zeldzaam, dus wil je ze beschermen.



We liepen weer verder en kwamen bij een stukje bos, daar zagen we beverknaagsporen. Ik ging kijken of ik een beverburcht kon vinden. Ik had hem niet gevonden, maar ik vond wel een boom die omver geknaagd was. Van die boom was de schors afgeknaagd en de stam was in kleine blokjes geknaagd. De bever eet de schors en hij knaagt ook extra om zijn tanden te slijpen, want zijn tanden blijven doorgroeien.

Na nog een stukje verder lopen, met als souvenir geknaagde beverblokken, waren we weer terug bij het startpunt. Het was een leuk rondje om te wandelen. Volgend jaar wandel ik hoop ik, weer mee!

Groetjes

Verslag publieksexcursie door de insectenwerkgroep in het kader van de biodiversiteitweek

Carin v/d Ploeg

Zaterdagochtend, 23 mei 2026, om 10u verzamelden zich 13 mensen bij de ingang van het theehuis 'Oude Mars' om mee te doen aan een rondje insecten zoeken. Martin en Frida heetten iedereen welkom en vertelden wat we gingen doen. Er waren wat bekende gezichten, maar ook een vader met twee jonge dochters (Merel en Fleur) sloten aan. Daarna gingen we met zijn allen insecten zoeken in het hoge gras naast de Oude Mars. Het weer was zonnig en warm, dus ideaal voor insecten, die al lekker opgewarmd waren. Er werd met loeppotjes gekeken en met OBS-Identify desgewenst gedetermineerd. Inez, Martin en Frida hadden insectenvangnetten, een witte paraplu en loeppotjes bij zich. Al gauw zwermde een ieder uit en keken we bij elkaar wat er gevonden was.



Van hooibeestje tot bloedcicade, van rozenkever, die in grote getale gezien werd, tot aan een bruine kikker (natuurlijk geen insect, maar wel een insecteneter en mooi om van dichtbij te zien). We zagen en bewonderden een blauwe breedscheenjuffer, een akkerhommel, een struiksprinkhaan, een zandtijger, een schorpioenvlieg (in Nederland zijn er drie soorten), een duizendknoophaantje, maar ook de gewone knotswesp, de gewone tapijtkever, de klimopkever, de grote dansvlieg en nog veel meer mooie en interessante insecten, die allemaal op waarneming.nl werden ingevoerd.



een en al verwondering

Tegen 11.30u hadden de meesten genoeg insecten gezien en ging iedereen zijns/haars weegs. Een enkeling dronk nog een kopje thee in het theehuis en daarna ging het huiswaarts met nieuwe kennis en namen.

blauwe breedscheenjuffer PvD



In Memoriam Bert Dijkstra

Gerrit Gerritsen

Op 18 maart jl. overleed Bert, een geboren 'stadjer'. Na zijn opleiding aan de Tuinbouwschool in Frederiksoord kreeg hij een baan als milieukarteerder bij de provincie Utrecht en verhuisde naar Wijk bij Duurstede. Een mooie baan maar wel ver van familie en vrienden in de omgeving van Groningen en Assen. Toen de provincie Overijssel een vergelijkbare vacature had, greep Bert zijn kans en solliciteerde. Het lukte en hij verhuisde naar het Zwolse Berkum.

Bij de provincie Overijssel vormde hij het team milieukartering met Piet Bremer, Theo de Kogel en mij. Met Bert deed ik het (avi)faunadeel. Tien jaar deden we samen veldwerk, vooral in het broedseizoen maar in de winter bijvoorbeeld ook de maandelijkse watervogeltellingen van Vossemeer en Ketelmeer. De Noordoostpolder hoorde toen nog bij Overijssel, dus het was voor Overijsselse ambtenaren nog legitiem om voor de lunch op Urk een gebakken visje te eten.

Bert was kundig, veelzijdig en collegiaal. Het waren prachtige jaren in een Overijssel met veel meer natuur in het boerenland dan tegenwoordig.

Ook in onze vrije tijd deden we veel veldwerk samen, zoals het ringen van vogels. Langs de IJssel bij Veecaten vingen we een kemphaan die in de winter in Senegal was geringd en in de rietlanden rond de Zwolse Westerveldse Kolk vingen we vele bokjes maar ook bijzonderheden als buidelmee en waterrietzanger. Later startte Bert met Jeroen Bredenbeek een nieuw vogelringstation in de rietlanden van het Veldiger Buitenland.

Al snel werd Bert lid van onze afdeling en ook langdurig bestuurslid. Was actief in diverse werkgroepen want zijn belangstelling en kennis was groot: vogels, planten, amfibieën, mossen en paddenstoelen. Een allround KNNV-er.



Ook was Bert actief voor de Stichting WIWO die vogeltellingen deed in Afrika, met het doel belangrijke natte natuurgebieden een betere bescherming te geven. Daarvoor ging hij naar Gabon, Kameroen en Tsjaad. Een van die reizen gingen we samen en beleefden onvergetelijke avonturen. Zo ringden we in Kameroen vorkstaartplevieren en goudsnippen.

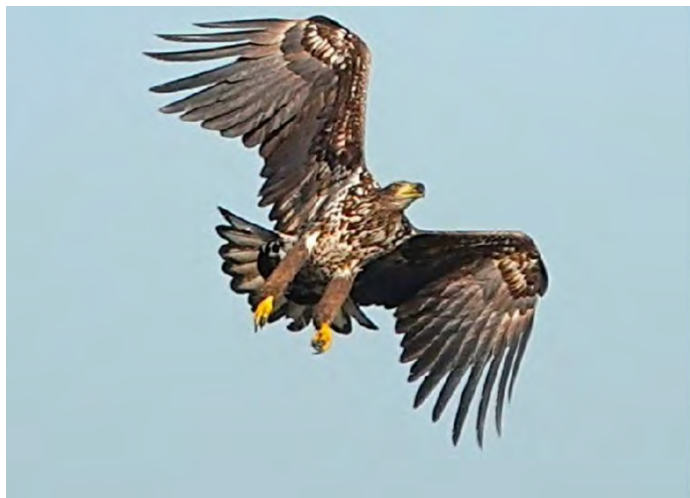
Na de periode als milieukarteerder, stapte Bert bij de provincie over naar landschapswerk bij twee verschillende afdelingen. Helaas kreeg Bert al voor zijn pensionering last van serieuze gezondheidsproblemen, die leidden tot diverse operaties. Maar steeds had hij de veerkracht om het leven weer zonnig tegemoet te zien en plannen te maken. Bijna hersteld van zijn laatste operatie begon hij weer aan huis te denken. Maar een onverwachte complicatie werd hem fataal.

Op een drukke condoleancebijeenkomst in Bert's laatste woonplaats Dalfsen toonden veel KNNV-ers hun medeleven aan de familie. We moesten een 'grote groene vriend' laten gaan. Dankbaar zijn we voor zijn decennia-lange inzet voor onze afdeling en koesteren stapels mooie herinneringen.

Zeearenden op ganzenjacht

Henk Wester en Peter van Dam

Vroege Vogels liet onlangs beelden zien die werden gemaakt in de vogelhut van de Vreugderijkerwaard. Ronald Messemakers ontmoette een tweetal bijzonder actieve zeearenden. Zij wilden hun slag slaan onder de aanwezige ganzen. Tijdens de opnames sloeg ook Henk Wester zijn slag. Deze pagina laat daarvan een aantal beelden zien.



Aanwezig: Hans de Jong, Marlène Vaessen, Ankie van Leeuwen, Margriet van Kampen, Trees Rietema, Mirjam Smith, Inge de Groot, Patrick Kip, Corien Bruins Slot, Ine Reinders, Berien Bakker, Annet vd Wal, Hennie Schrooten, Ank Mollema, Warner Bruins Slot, Erik de Kruif.

Bestuur: Jaap van Driezum (voorzitter eerste deel), Yvonne van der Heijden (voorzitter tweede deel), Ria Colenbrander, Thea Huisman, Henriëtte van der Velde (verslag).

Afgemeld: Peter van Dam, Wim van Bruggen, René Rooijendijk, Ellis van der Zee, Dick van de Graaf, Ria Bos, Jacko Westendorp.

1. Opening en vaststelling agenda ([klik hier voor de bijlagen](#))

Na afloop van het zeer verrassende tochtje door de Nooterhof, waarbij Aart (Geologenvereniging), Mirjam (Nooterhof) en Evert (KNNV) ons een hoop nieuwe dingen lieten zien, was er koffie en taart van Fannie en opende Jaap de vergadering.

2. Ingekomen stukken en mededelingen

Geen stukken of mededelingen.

3. Rooster van aftreden(bijlage 1) en afscheid voorzitter Berien Bakker

Het rooster van aftreden is goedgekeurd.

Berien werd door Jaap bedankt voor haar inzet. In zijn toespraak vergeleek Jaap Berien met een zeearend die een indrukwekkend nest bouwt. Berien kreeg een vogeltje van keramiek en twee biologische tuinplanten, waaronder het Zwols Heilig Boontje.

Berien bedankte voor het vertrouwen en gaf aan dat ze bij de vereniging betrokken blijft.

4. Benoeming nieuwe voorzitter Yvonne van der Heijden

Yvonne werd met applaus verwelkomd en kreeg ook een Zwols Heilig Boontje. Zij nam de fictieve voorzittershamer meteen van Jaap over.

5. Herbenoeming algemeen bestuurslid Thea Huisman

Thea vertelde met plezier deel uit te maken van het bestuur en wilde graag een tweede termijn aanvaarden. Ook voor Thea een applaus, waarmee ze herbenoemd was.

6. Verslag ALV van 3 april 2024 (bijlage 2)

Hans liet weten dat hij de oorkonde van zijn erelidmaatschap een prominente plek in de woonkamer heeft gegeven.

7. Jaarverslag 2025 (bijlage 3)

Inge is de auteur van het stuk over de NGO, niet Mieke. Dit is inmiddels aangepast.

8. Financieel verslag 2025 (bijlage 4) Toelichting door penningmeester Jaap van Driezum (bijlage 5)

Het jubileum heeft veel geld gekost, maar gezien alle positieve reacties was dit welbesteed. Doordat we bijna alles in eigen hand gehouden hebben, zijn de kosten relatief laag. Alleen voor het Jubileumboek hebben we professionals ingeschakeld, omdat we kozen voor kwaliteit.

Verslag kascommissie (bijlage 6)

De kascommissie complimenteerde Jaap, boekhouding prima op orde. Digitale boekhouding maakt kascontrole erg makkelijk.



muurleeuwenbek

Fotogroep IVN

Aanbevelingen van de kascommissie: o.a. bij declaraties geen privé-boodschappen op de bonnetjes; overzicht van de opbrengsten van excursies; bezittingen in beeld brengen, ook datgene wat bij de vrijwilligers thuis bewaard wordt.

Het financieel verslag is goedgekeurd door de ALV, décharge verleend.

Er is een tekort op de resultatenrekening. De ALV besloot dat dit verrekend mag worden met het eigen vermogen.

Verkiezing nieuw kascommissielid: wie meldt zich aan???

Mirjam Smith is twee jaar lid van de kascommissie geweest en werd hiervoor bedankt.

Berien Bakker meldde zich aan en Corien Bruins Slot blijft nog een jaar in de kascommissie.

9. Meerjarenplan 2026-2030 (bijlage 7)

Ria gaf een korte toelichting.

10. Jaarplan 2026 (bijlage 8)

-Krachtige werkgroepen: suggestie om de flyer met vacatures te laten verspreiden onder de cursisten van vogelzangcursus en wildeplantencursus.

Speerpunt: scholing van vrijwilligers. Suggesties: IVN-cursus begeleiden van kinderen; werkvormen, storytelling, train-de-trainer etc. > docent naar Zwolle halen?

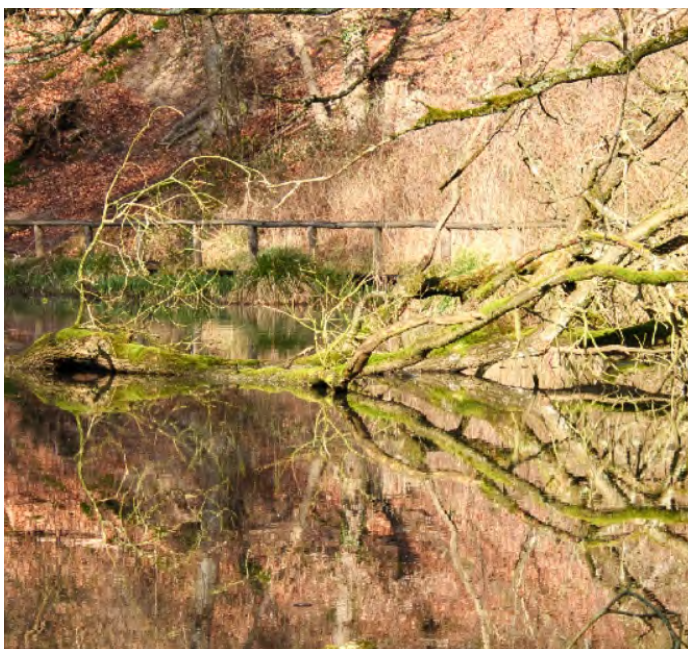
-Groen, geïnspireerd: extra aandachtspunt: wanneer komt iemand in aanmerking voor een erelidmaatschap? In kleine groep criteria opstellen.

-Nieuwe doelgroepen: mogelijk excursies voor blinden, zomeractiviteiten voor kinderen in armoede, asielzoekers. Alles is mogelijk als zich hiervoor vrijwilligers aanmelden, het bestuur kan die kar niet trekken, wel faciliteren.

-Landelijke IVN-thema's: zodra ze bekend zijn ook delen met Nooterhof, zodat wij er op de zondagmiddagen bij kunnen aansluiten.

-Stagiaires kunnen waardevolle bijdragen leveren, maar moeten begeleid worden. Misschien is begeleiding mogelijk door provinciaal of landelijk IVN?

Afgelopen jaar zijn er wel leuke projecten geweest in samenwerking met Windesheim.



weerspiegeling

Fotogroep IVN

11. Begroting 2026 (bijlage 4)

-Jubileumfeest staat er nog op i.v.m. 'nabranders' die nog betaald moeten worden.

-Nooterhof: IVN Zwolle schenkt fotobehang voor de Unit-schuifwand. Een staaltje van dit behang wordt getoond, het zal zeer binnenkort geleverd worden.

-Nogmaals de nadruk op de begroting voor de werkgroepen: dit is geen budget waaraan de werkgroep zich moet houden. We zijn een vereniging, waarin we samenwerken aan onze missie. Sommige werkgroepen brengen wat meer in en andere geven wat meer uit.

Elke werkgroep kan (binnen het redelijke) de uitgaven doen die nodig zijn.

12. Gedragscode 'Zo zijn onze manieren' (bijlage 9)

De tekst van de gedragscode gaat over kinderen, ook staat er boven dat het gaat over (kwetsbare) personen. In principe is iedereen kwetsbaar. Ook ontbreekt de koppeling met de VOG. IVN Nederland is bezig met een nieuwe gedragscode.

De vergadering besluit deze gedragscode nu voor één jaar te verlengen, met bovenstaande opmerkingen erbij vermeld. Zodra de nieuwe tekst van IVN-NL er is, gaan we die als basis gebruiken voor onze nieuwe gedragscode.

13. Omgangsregels (bijlage 10)

- Er mag iets bij over de nazorg voor slachtoffers.
- Het zou goed zijn een tweede vertrouwenscontactpersoon (VCP) te zoeken buiten de vereniging. Een ander lid benaderen kan soms lastig zijn.
- Er is een landelijke vertrouwenspersoon, de lokale VCP kan deze inschakelen.
- Ook hierbij mag het woord 'kwetsbaar' vervallen
- Denk ook aan mensen met psychische kwetsbaarheid.

Ook dit document wordt voor één jaar vastgesteld, zie punt 12. Volgend jaar komen beide documenten opnieuw in de ALV. De beide documenten komen binnenkort op de website.

Rondvraag/w.v.t.t.k.

Erik: Op donderdag 21 mei is 't Veldfeest in Nijverdal (middag en avond). Dit is een feest om alle actieve vrijwilligers van IVN, Natuur&Milieu en Landschap in Overijssel te bedanken. Binnenkort volgt de uitnodiging.

Annet: hoe zit het met de Tuincoaches, waarover we in Stuifmail lezen? Kennen we die binnen IVN Zwolle en kunnen we die benaderen? Antwoord: dit is een project van IVN Overijssel. Bij diverse afdelingen wordt deze training aangeboden, niet bij ons.

Inge: Is er nog nieuws over de huisvesting? Antwoord: Nee. De rechtszaak tussen Zwolle Groenstad en de gemeente over de boomkap voor parkeergarage Wezenlanden loopt nog. Als die parkeergarage gebouwd mag worden, komt er een tijdelijke parkeergarage naast de Nooterhof. Daarna zullen er zorgwoningen op dat terrein gebouwd worden. Wat er met het Ateliersgebouw gaat gebeuren is nog onduidelijk.

Ine Reinders heeft op 4 maart de Groene Prijs van Groen Links/PvdA Zwolle gekregen voor haar werk voor de Schellerdriehoek. Wij als IVN feliciteren haar met deze welverdiende prijs.

Het bestuur krijgt een applaus als dank voor het goede werk.

14. Afsluiting

De voorzitter bedankt iedereen voor de aanwezigheid en inbreng. Er volgt nog een korte maar gezellige 'na-zit' – of beter gezegd 'na-sta' (we hadden lang genoeg gezeten).



de Regge

Fotogroep IVN



gele plomp

PvD

Anderhalf Natuurtje

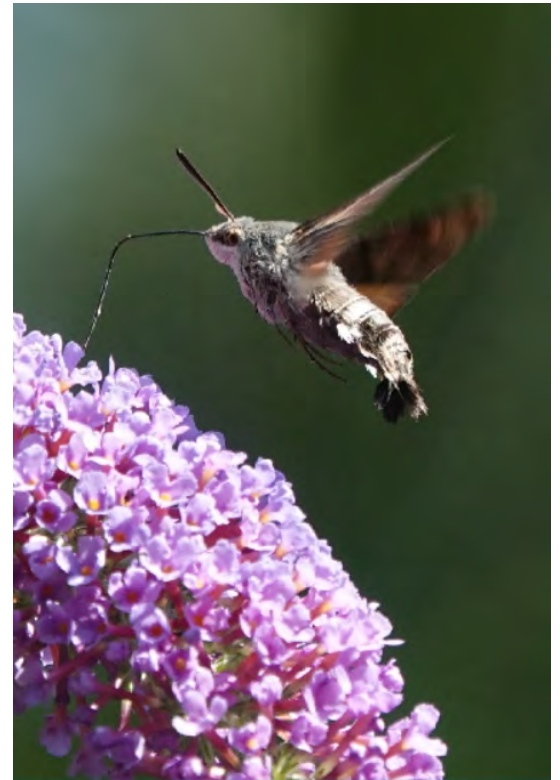
Peter van Dam

Het begon allemaal in 2023. We wilden een avond met telkens 3 of 4 korte lezingen voor de leden van IVN, KNNV en andere belangstellenden. Gekozen werd voor 8 avonden in het lezingenseizoen. Vier vóór de jaarwisseling en vier daarna. Schoorvoetend begonnen we met net geen 15 bezoekers.

Inmiddels is dat aantal opgelopen naar een gemiddelde van boven de 30. Heel vaak zien we dezelfde bezoekers. Wat nagenoeg iedereen zo bevalt is de afwisseling in onderwerpen, gepresenteerd door steeds meer sprekers. Ieder presenteert op z'n eigen manier. Sommigen laten vaker van zich horen.

Van de sprekers horen we dat het erg leuk is om een kwartier tot twintig minuten dieper in te kunnen gaan op onderwerpen, die bij grotere lezingen niet of minimaal aan de orde komen.

De avonden beginnen altijd om 19.30 uur en eindigen tussen 21.00 en 21.30 uur. Het format van deze avonden hebben we 'geleend' van de insectenwerkgroep, die dat nog steeds inzetten op hun insectenstudieavonden. Ook de moeite van een bezoek meer dan waard!



kolibrievlinder

PvD

In september as. starten we met ons vijfde lezingenseizoen. De data zijn bekend, evenals een aantal lezingen.

Belangrijke vraag aan iedereen: wie helpt ons het komende seizoen aan één of meer presentaties? Je kunt die alvast plannen en aan mij doorgeven. Op alle gekozen dagen is nog ruimte. Het voorbereiden van zo'n presentatie is enorm leuk en levert de sprekers aanvullende informatie / kennis op. Ook heb je nog tijd om wat beeldmateriaal te maken / vergaren.



grauwe franjepoot

PvD

data

08 september
13 oktober
03 november
08 december
15 december
jaarwisseling
12 januari
09 februari
09 maart
06 april
20 april

presentatie- onderwerp

reservedatum

reservedatum

Geef je wensen door via zwolsnatuurtijdschrift.2023@gmail.com.

**De inschrijving voor de Vogelcursus 2027,
die start in november of december 2026, is begonnen!
Neem evt. contact op via het mailadres hierboven.**

Nieuwe openbaar toegankelijke landschapstuin in Zwolle

Piet Bremer & Harry Stoffer¹

Vorig jaar juli werd door gedeputeerde Gert Harm ten Bolscher de landschapstuin aan de voorzijde van het provinciehuis van Overijssel geopend. In de tuin zijn de kenmerkende landschappen van Overijssel in het klein te zien, zoals hooilanden, rivierduintjes en heide.

Aan de voorzijde van het provinciehuis in Zwolle ligt een nieuwe landschapstuin die de naam 'de tuin van Overijssel' heeft gekregen. In de tuin zijn 14 biotopen gerealiseerd die kenmerkend zijn voor de landschappen in Overijssel, zoals een kievitsbloemhooiland, rivierduintjes en droge heide. Na de oplevering van het provinciehuis werd omstreeks 1970 aan de achterzijde van het provinciehuis een Mien Ruystuin ingericht met de voor deze tuin kenmerkende elementen als bielzen, een rechthoekig ontwerp en brede borders met rijk bloeiende soorten. In 2020 is deze tuin geheel gerenoveerd. Deze tuin was het vertrekpunt voor een idee van de eerste auteur om de tuin aan de voorzijde zo aan te passen dat die op alle punten complementair zou zijn: geen tegels, organische vormen van de vakken, uitsluitend het gebruik wilde planten en vegetaties die in Overijssel voorkomen en ruimte voor een gazon en wateropvang. Een tuin die bedoeld is om iets te laten zien van de natuur en biodiversiteit in Overijssel, om het verhaal te vertellen van de landbouw die deze natuur eeuwenlang voortbrachten beheerde (!) en te laten zien dat de provinciale overheid anno 2026 een belangrijke rol speelt als het gaat om de natuur (beleid, beheer, handhaving, onderzoek). Een tuin ook om bezoekers te inspireren om wilde planten in de eigen tuin toe te passen.



Het rivierduin van de Vecht-Dinkel wordt o.a. gekenmerkt door de steenanjer. Door aanplant is zij in de tuin meer prominent aanwezig dan dat ze in een natuurlijk rivierduingrasland zou zijn. PB



De wadi bleek de plek waar zich het vochtig hooiland kon ontwikkelen na uitzaai van echte koekoeksbloem en moerasrolklaver en het planten van moerasspirea en grote wederik. PB

Proces

De realisatie van de nieuwe tuin aan de voorzijde van het provinciehuis had wel enige voeten in de aarde. De bestaande tuin (gazon met geïnte krentenboompjes) zou dan wijken. Voorshands was duidelijk dat de brede heg van Spaanse aak (veldesdoorn) rondom de tuin – onderdeel van het oorspronkelijke Ruys ontwerp – behouden moest blijven. Financiering, de keuze van het ontwerp en een duurzaam resultaat bleken belangrijke thema's. Binnen het provinciale programma Natuur voor elkaar werd een drietal ontwerpen uitgewerkt. Via stemming onder provinciale collega's bleek het oorspronkelijke organische ontwerp de meeste stemmen te krijgen. Dat is vervolgens goedgekeurd door het provinciebestuur en nader uitgewerkt voor een bestek.



insectenhotel

PvD

¹Werkzaam bij Provincie Overijssel, eerste auteur tot 1 januari 2025

Grondsoorten

De tuin is geïnspireerd op de natuurtuin van Ger Londo op het terrein van Kasteel Broekhuizen waar de eerste auteur begin jaren tachtig onderzoek heeft kunnen doen. Essentieel aan deze Londo-tuin is dat grondsoorten uit allerlei delen van Nederland bij elkaar waren gebracht, zoals o.a. duinzand, verstoven zand, heidegrond, kalkgrond, leemgrond en klei. Op al deze met enig reliëf aangelegde gronden (variërend van 20 – 75 m² per biotoop) ontstonden de daarbij behorende vegetaties uit met de grond aangevoerde zaden en door uitzaai. In de Zwolse landschapstuin zijn de principes van Ger Londo gevolgd. Rivierzand is aangevoerd uit de uiterwaarden bij Hasselt, heidegrond na het schrapen van voormalige heidegrond voor een verbindingszone op het landgoed Lankheet en klei bleek al aanwezig te zijn in de ondergrond van de toekomstige tuin. Bij het graven van een wadi kwam genoeg van deze klei vrij voor het kievitsbloemhooiland en een laag rivierdijkje. Met de grond die 'overbleef' is een houtwal gemaakt. In de landschapstuin variëren de biotopen in grootte van 25 – 150 m².



Het dijk biotoop met in de voorzomer de bloei van veldsalie. HS



De landschapstuin met rogge akker en grasland met veel margrietten.

HS

Soorten

Voor de landschapstuin is voor de in te brengen soorten gebruik gemaakt van verschillende bronnen. Voor elke landschap vak (biotoop) was het weer de vraag welk aandeel de geplante soorten zouden krijgen dan wel de uitgezaaide soorten. Voor alle vakken gold wel als doel om in het eerste jaar zo veel mogelijk bloeiende planten te krijgen, wat bij uitzaai alleen kan bij eenjarige soorten. Er is van meer dan 40 soorten plantmateriaal gekocht bij de Cruydhoeck naast zaaigoed. Van sommige soorten is materiaal gedoneerd, zoals van de wilde narcis door Landschap Overijssel. Niet alle soorten waren leverbaar, zodat op de rivierduintjes geel walstro nu amper voorkomt en er gezaaid is. Voor de houtwal is via Bos en Plantsoen (SBB) het nodige autochtone² materiaal aangeschaft. De dertig meter lange houtwal is met o.a. mispel, wegedoorn, wilde peer en gaspeldoorn soortenrijker dan een gemiddelde houtwal in de provincie.



mispeldoorn



wegedoorn



gaspeldoorn

PB

² Bomen en struiken opgekweekt uit zaad van natuurlijke populaties in Nederland

Beheerplan

Voor het gebied is een beheer- en onderhoudsplan gemaakt, zodat duidelijk is wanneer gemaaid wordt. Met het zand voor de rivierduinen werd ook zaad van de akkerdistel aangevoerd. Deze kiemde in het eerste jaar veelvuldig. Alle kiemplanten en jonge planten konden met wortel en al handmatig worden verwijderd, maar ook nu worden zo nu en dan nog planten gevonden. Een 'zero tolerance' beleid werd ook gevoerd voor de ridderzuring, die in kort tijd een diepe penwortel maakt. Op de zure heidegrond kiemde veel braam die eveneens is bijgehouden. De massale spontane vestiging van schapenzuring en vingerhoedskruid tussen de struikheide planten was eerder een welkome aanvulling dan een beletsel. Achteraf is de vestiging van heermoes in één van de vakken onderschat.



witte roodpootspinnendoder *Episyron albonotatum*

MS

Hoe maakbaar is de natuur?

In alle biotopen zijn kruiden geplant of gezaaid. Grassen zijn niet ingebracht (uitgezonderd bevertjes), om de tuin zo bloemrijk mogelijk te laten ogen. Het wit van de margriet, het rood van de grote klaproos, het blauw van de korenbloem, het rozerood van de steenanjer of het paars van de struikheide zijn belangrijk voor draagvlak. Toch is de verwachting dat over de jaren grassen zich in de meeste biotopen zullen vestigen en de tuin iets minder kleur zal krijgen en de vegetaties meer gaan lijken op die elders in de provincie. Dieren moeten spontaan komen. Er is een bijenhotel geplaatst waar het eerste jaar al metsel- en tronkenbijtjes gebruik van maakten. In het tweede jaar bleek de bijenwolf zich te hebben gevestigd en ook de bruine zandloopkever heeft de deels nog kale rivierduintjes ontdekt. De kleine vuurvinder had direct door dat er veel schapenzuring stond. Meer insecten zullen de tuin ontdekken en sommige soorten zullen hier een eigen populatie op kunnen bouwen gezien de omvang van de vakken.



Landschapstuin van de provincie met bloemrijke dijk met veel knoopkruid en een stadsruigte met wilde peen, grote teunisbloem en zwarte toorts.

HS



Het onderdeel rivierlandschap met een bloemrijk dijkje met veel knoopkruid, maar ook wilde peen en margriet.

HS



uitleg m.b.v. QR-code bij elk landschapstype

PvD

Openbaar

Eerder werden vergelijkbare tuinen in Zwolle aangelegd op het terrein van de Wethouder Noo-terhof, op het WMO³ terrein naast het Spoolderbos en bij het Isala ziekenhuis. Bijzonder van de landschapstuin aan de voorzijde van het provinciehuis is dat hiermee het verhaal van Overijssel wordt verteld, het ligt dicht bij het stadscentrum en is 24/7 toegankelijk. Bij de ontwikkeling is een pad binnen het gazon aangelegd zodat het gebied ook voor rolstoel gebruikers te bezoeken is. Als je het gebied bezoekt en je ziet iets bijzonders leg het dan graag via waarneming.nl vast. Dit geldt vooral voor de fauna. De flora is grotendeels kunstmatig door het planten en zaaien. Maar een klein deel is ook spontaan. Met de heidegrond kwam vingerhoedskruid mee, evenals schapenzuring. In de akkers kiemde het zeldzame bronkruid. Ooit kwam het in de kievitsbloemhooilanden tussen Assendorperdijk en Almelose kanaal voor en belandde na al het gegraveerd voor het provinciehuis in de ondergrond voor het provinciehuis. Met het gegraveerd voor de natuurtuin kwam de klei met bronkruid zaad weer aan het oppervlak te liggen, alwaar het na ca. 80 jaar kiemrust weer kiemde. Dit gold niet voor de kievitsbloem. De planten die er nu staan zijn alle in 2024 geplant.

Enorme toename in soorten

Sinds de aanleg van de provincietuin in de winter van 2023, houden de ecologen van de provincie Overijssel bij welke soorten in de tuin leven. In twee jaar tijd zijn er zo'n 350 soorten gezien. Dat zijn onder andere bijen (al 26 soorten!), zweefvliegen (22 soorten), kevers en vlinders.



beemdkroonschildwants



RK distelvlinder

PvD

Veel van deze soorten zijn sterk gebonden aan de verschillende landschapstypen die in de tuin voorkomen. Zo leeft de beemdkroonschildwants alleen op beemdkroon (vroeger knautia geheten). Wil je meer weten over de tuin? Kijk dan op de provinciale websi-

te: <https://www.overijssel.nl/over-overijssel/informatie-over-overijssel/bezoek-landschappen-van-overijssel-in-landschapstuin/>

Ga zelf op pad

De landschapstuin voor het provinciehuis is altijd toegankelijk. Loop er eens een rondje door en zie wat je tegenkomt. Met de website waarneming.nl kun je kijken welke soorten er leven én kun je je eigen waarnemingen doorgeven.

<https://waarneming.nl/locations/722083/species/>

³ Thans Vitens

Excursie Oostvaardersplassen van 14 februari 2026

tekst Marjan Bremer; foto's Conny Tonjan

Nadat de meest fotogenieke vogelaars van de VWG op de gevoelige plaat werden vastgelegd, vertrokken we met 15 personen richting de Oostvaardersplassen.

Een groot deel van de Oostvaardersplassen bleek voor publiek tot 1 mei niet toegankelijk. De vogelkijkhut de Schollevaar was wel bereikbaar. Daar zagen we o.a. een vijftal zeearenden waarbij een tweejarige zich vlak voor de hut liet bewonderen, heel mooi.

Na een kort bezoek aan het bezoekerscentrum van Staatsbosbeheer werd het gaandeweg duidelijk dat de kleine en grote Praambult niet bereikbaar waren vanwege wegwerkzaamheden.



v.l.n.r. Theo Hurenkamp, Jur Furda, Paula van der Horst, Lyan Retèl en Cor Kauw

We reden richting Almere en deden het Blocq van Kuffeler aan. 'Waarnemingen' vertelde ons dat langs het Oostvaardersdiep de Buffelkoepeend en de zwarte zee-eendesignaleerd waren. Na wat rondzwervingen geen resultaat, wel verschillende andere soorten waaronder 3 toppermannen en een man en vrouw middelste zaagbek. Een bezoek aan het bezoekerscentrum Almere met een observatiepunt in het gebouw was een aangename ervaring ook vanwege de behaaglijke temperatuur.



zeearend



tafeleenden



kuifeenden en grote zaagbek



nonnetjes

We sloten de dag af bij de grote zilverreiger, een bijzonder mooie vogelkijkhut aan de Oostvaardersdijk. Met 47 verschillende waarnemingen, een mild zonnetje en een flinke bries was het een droge geslaagde dag.

soortenlijst

aalscholver, bergeend, blauwe reiger, brandgans, brilduiker, bruine kiekendief, buizerd, grote Canadese gans, dodaars, ekster, fuut, gaai, grauwe gans, grote zaagbek, grote zilverreiger, houtduif, kauw, kievit, knobbelzwaan, kokmeeuw, kolgans, koolmees, merel, middelste zaagbek, nijlgans, nonnetje, pijlstaart, pimpelmees, pontische meeuw, roodborst, sijs, slobend, smient, spreeuw, staartmees, tafeleend, topper, torenvalk, waterhoen, waterral, wilde eend, winterstalling, zeearend, zwarte kraai

Excursie Winterswijk van 14 maart 2026

Jur Furda

Om 8 uur vertrokken we vanaf Vitens met een groep van 14 mensen naar Winterswijk en Zwillbrock, op zoek naar onder andere de oehoe en flamingo's.

Eerst werd naar het Korenburgerveen gekoerst. Tijdens de rit zagen we een havik, alleen het silhouet, vanwege tegenlicht. In het Korenburgerveen maakten we een wandeling. Kraanvogels, die we daar toch wel verwachtten, zagen we helaas niet.



Vanuit een observatiehut zagen we prachtig de flamingo's, zowel de Chileense (links) als de Europese. JV



oehoe

CT

In de steengroeve van Winterswijk konden we heel mooi de oehoe op nest zien zitten. Hij keek ons wat lodderig aan, prachtig om te zien.

Op de terugweg zagen we nog groepjes hollenduiven vliegen. Opvallend dat die vogels de laatste jaren met name in Oost-Nederland meer voorkomen. De iriserend groene nekveren blijven een prachtig verschijnsel.



regen

CT



staartmees en zwartkopmeeuwen

CT



Soortenlijst

aalscholver, baardman, blauwe reiger, boomklever, brandgans, buizerd, Chileense flamingo, dodaars, ekster, gaai, grauwe gans, grote bonte specht, grote lijster, havik, heggenmus, houtduif, kauw, kievit, knobbelswaan, kokmeeuw, kolgans, koolmees, koperwiek, krakeend, kramsvogel, kuifeend, meerkoet, merel, nijlgans, oehoe, ooievaar, pimpelmees, roek, roodborst, scholekster, slobbeend, spreeuw, staartmees, tapuit, vink, waterhoen, watersnip, wilde eend, winterkoning, wintertaling, zanglijster, zwarte kraai, zwartkopmeeuw

Zwarte Sterns rond Hasselt

Jeroen Bredenbeek

Al decennia lang broeden er zwarte sterns rond Hasselt. Het zijn geen natuurlijke kolonies op drijvende waterplanten, maar op nestvloten. Jaarlijks legt Staatsbosbeheer met behulp van vrijwilligers zo'n 160 broedvlotjes uit op diverse wateren langs het Zwarte Water.

Het leggen van de broedvloten is een activiteit die al stamt uit de zeventiger jaren van de vorige eeuw. De toenmalige beheerder bij Staatsbosbeheer van het Zwarte meer zag na een harde storm een grote groep nestelende zwarte sterns op aangespoelde riet- en biezenresten die dreven op het water. Veel van deze broedplekken gingen weer verloren door harde wind. Om de sterns toch een goede nestgelegenheid te bieden kwamen ze op het idee om drijvende rietmatten te maken. D.m.v. dichtgelijmde regenwaterafvoerbuizen en rietmatten werden vloten van 1,5 bij 3 meter gemaakt. Deze werden op voor zwarte sterns aantrekkelijke plaatsen gelegd en waren een groot succes. Althans veel sterns gingen er op broeden. Ook rond Hasselt werden deze vloten geïntroduceerd, voor het eerst in 1988, dat gelijk resulteerde in 3 kolonies, met in totaal 37 broedparen.



broedvlot zeventiger jaren

Wat echter op viel was dat in de jaren er na, er weinig jongen groot werden. Het broeden ging wel goed. De vogels hadden ieder hun eigen 'broedgebiedje' op de mat en als die eenmaal waren afgebakend was het rustig op de rietmat. Zodra de jongen echter werden geboren en ze wat mobieler werden, begonnen de problemen. De jonge sterns begonnen natuurlijk rond te lopen op de rietmat en kwamen hierdoor in het nestgebied van de burens. Dit gaf veel onrust binnen de kolonie met weinig uitgevlogen jongen als gevolg.

Via Natuurmonumenten De Wieden kwamen we echter in aanraking met een andere type vlotjes. Dit waren drijvende kunststof eilandjes van 50 bij 50 cm, die met elkaar waren verbonden met draad en werden vastgelegd d.m.v. palen in het water of stenen. Natuurmonumenten had goede resultaten. Dus werd bij Staatsbosbeheer overgestapt op de nieuwe vlotjes. Het werkte perfect, vanaf die tijd zagen we veel meer uitgevlogen jongen. Deze plastic vloten, die behoorlijk zwaar waren, zijn weer vervangen door lichtere vlotjes met een houten frame. Om alle vlotjes hebben we gaas gemaakt, het bleek nl. dat eenden en grauwe ganzen ook de vlotjes zeer aantrekkelijk vonden en vooral ganzen vloten konden doen omslaan. Met een gazen korf is dat verleden tijd.



oude type "Revido"vlot, van gerecycled plastic



het Wiedenvlotje, gemaakt van polystireen (stevig piepschuim).



vlotjes leggen

De vlotjes worden eind april op de nestlocaties gelegd. Dan arriveren meestal ook de eerste zwarte sterns. Dan zijn we zo'n 2 dagen mee bezig om alle vlotjes op de broedlocaties te krijgen. Deze worden in strengen van 10 stuks aan elkaar geknoopt en uitgevaren met een roeibootje. Minimaal 20 op iedere locatie, dat biedt de mogelijkheid voor grote kolonies, die zich dan goed kunnen verdedigen tegen predatoren.

Staatsbosbeheer legt jaarlijks nu op vijf locaties ongeveer 160 vloten. Het zijn allemaal rijk begroeide wateren. Drie plekken liggen in oude doorbraakkolken, allemaal in de uiterwaarden, verder nog een in een oude rivierarm. Een plek ligt binnendijs in de Molenstreng in het voormalig weidevogelgebied Jutjesriet in Mastenbroek.

De vlotjes worden op plekken gelegd waar veel waterlelies groeien. Als jongen de vlotjes verlaten, komen ze niet gelijk in het water. Ze kunnen rondlopen op de leliebladeren. Hierdoor vallen ze ook minder op voor predatoren.

Ook leggen we de vlotjes als het kan beschut aan de oostkant van de wateren, zodat ze redelijk beschut liggen bij harde wind. Het zijn allemaal open gebieden, zonder opgaande begroeiing. Die kunnen nl. potentiële predatoren gebruiken als uitkijkpunt.

Half mei zijn de meeste vogels weer terug uit Afrika en de meeste nesten bezet. Dan varen we nog een keer langs de vlotjes om te kijken hoeveel er bezet zijn en hoeveel eieren er in de nesten liggen.



uitlegplekken vlotjes zwarte stern rond Hasselt

Daarna laten we de kolonie met rust, de jonge sterns verlaten nl. de vlotjes bij gevaar als ze wat ouder zijn. Dus verder tellen met een boot geeft veel verstoring. Op een paar plekken zijn de vlotjes van een afstand te bekijken en zijn de verdere ontwikkelingen te volgen.

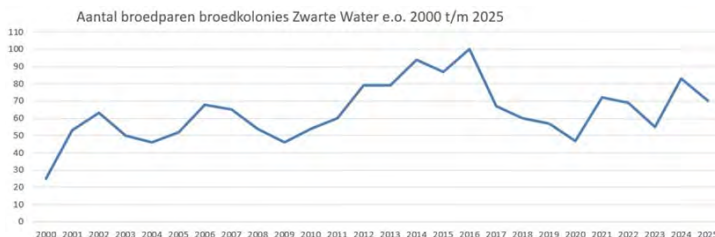
Eind juni, begin juli vliegen de eerste jongen uit. Ze zijn dan ook snel vertrokken. Samen met de ouders gaan ze naar het IJsselmeer, alwaar ze verder opgroeien en opvetten voor hun reis naar de Afrikaanse kusten.

Als er jongen zijn foerageren de ouders in een groot gebied. Zo kun je in de zomer Zwarte sterns zien in de Olde Maten, maar ook in de polder Mastenbroek die allemaal uit de kolonies langs het Zwarte Water komen.

Resultaten

Door de jaren heen broedden er gemiddeld zo'n 65 paar op de vlotjes rond Hasselt. Er zijn jaren dat er minder en jaren dat er meer broeden. Ook verschilt dit sterk per kolonieplek.

Toch is stand vanaf 2015 structureel gedaald. De oorzaak is onbekend, maar het is een feit dat landelijk het ook niet goed gaat met de zwarte stern. Wat we wel hebben geconstateerd dat de legselgrootte wel is afgenomen, dit zou er op kunnen wijzen dat de vogels niet meer voldoende voedsel kunnen vinden om grote legfels te produceren. Waarschijnlijk zijn de afname van insecten en de slechte waterkwaliteit de hoofdoorzaken van de afname, zoals bij zoveel water- en moerasvogels. Zeg maar de algehele afname van de biodiversiteit.

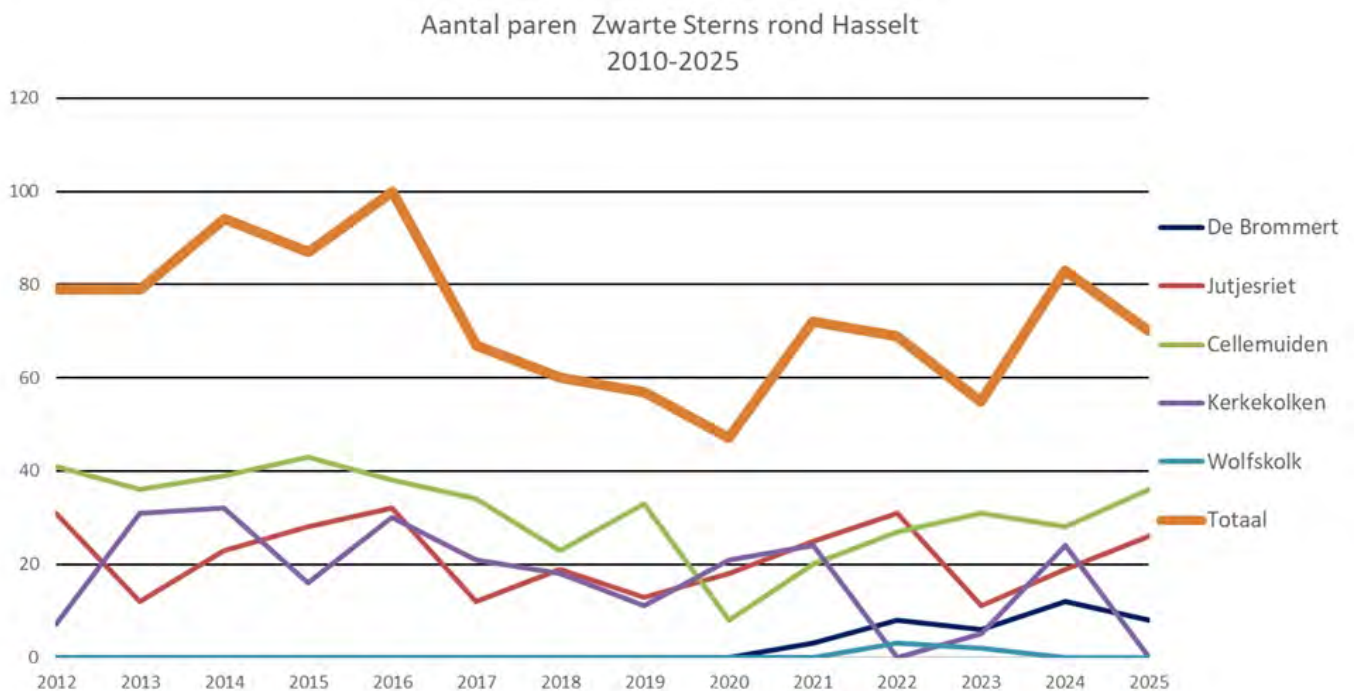


Legselgrootte Jutjesriet Kerkenkolken en Cellemuiden				
	Jutjesriet	Kerkenkolken	Cellemuiden	
2015	2,6	2,4	2,05	
2017	2,2	2,6	2,9	
2024	2,15	2,75	2,75	
2025	2,46	0	1,88	

In 2016 werden we verrast door zo'n 100 paar zwarte sterns. De oorzaak van deze plotselinge toename kwam door laat hoog water langs de IJssel. In mei. Alle vlotjes met zwarte sterns die daar lagen, werden overspoeld. Een deel van de vogels dook op in de kolonies rond Hasselt.

De 5 broedlocaties liggen niet ver uit elkaar. We weten dat de sterns regelmatig de verschillende kolonies bezoeken, voordat ze gaan nestelen. Daar kwamen we achter toen een witvleugelstern iets wilde beginnen met een zwarte stern. De vogel werd in bijna alle kolonies waargenomen, op zoek naar een partner.

Dit ook te zien in onderstaande grafiek. Het verlaten van de ene nestlocatie leidt vaak tot een toename op een andere. Daarom liggen er ook twee locaties waar niet veel vogels broeden. De niet bezette vlotjes kunnen dienen als noodopvang als elders een kolonie in de broedtijd verloren gaat.



Als eind april met rasse schreden nadert, duurt het niet lang meer voordat de eerste zwarte sterns weer boven het Zwarte Water hangen. Je hoort een echt voorjaarsgeluid, samen met rietzanger, roerdomp en blauwborst. Het is een echt Hollands gezicht als de sterns rond de kolonies foerageren langs de sloten in de weilanden en rond het Zwarte Water.

In één kolonie is het wel en wee goed te volgen. Dat is in Cellemuiden, langs de dijk tussen Hasselt en Genemuiden. Vanaf de dijk is een groot deel van de vlotjes te zien.



jonge zwarte stern op risicovol zwemtochtje, ver van de kolonie

PvD

Op zoek naar stoeplantjes

Marjolein Koopmans

Een aantal malen waren we op pad naar 'stoeplantjes', als plantenwerkgroep of met een paar individuele plantenmensen. Stoeplantjes? We willen als natuurmensen toch juist tegels eruit en groen erin? Natuurlijk, hoe meer groen hoe beter. En toch is er ook in stedelijk gebied dat op het eerste gezicht niet zo 'natuurlijk' lijkt, nog van alles te vinden, zelfs in de Zwolse binnenstad. Het 'urbane district' is zelfs één van de officiële flora-districten.

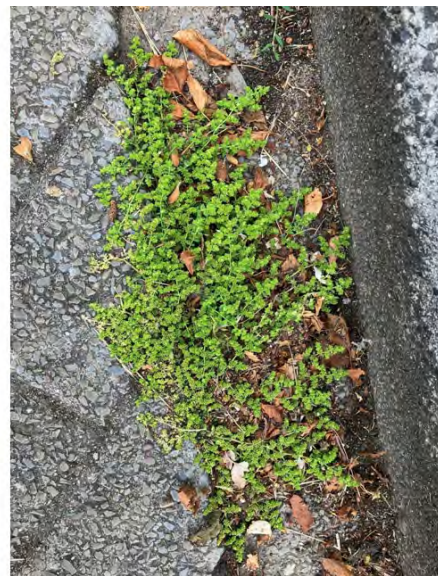
In stedelijk gebied kan van alles opduiken; tijdelijk (adventieven) of blijvend, inheems of exoot (ook wel neofyten genoemd), oude bekende of nieuwkomer. Het zijn vaak soorten die snel een nieuwe plek kunnen innemen. De biodiversiteit in de stad kan hoog zijn; hoger dan in eenvormig landbouwgebied. Er zijn zelfs 360 uitgesproken stedelijke soorten met een urbane binding.



kleine veldkers



muurleeuwenbek



kaal breukkruid

De stad (of dorp, wijk) kent verschillende habitats. Natuurlijk zijn er groenstroken, parken, stadsranden, maar ook groeiplekken tussen tegels, of op muren, op industrieterrein. In Zwolle hebben we natuurlijk veel stedelijk groen langs de stadsgrachten, de bolwerken, op de stadsmuren etc. Maar ook in de binnenstad en in woonwijken bleek van alles te groeien.

Rotsbewoners

Een deel van de stadsplanten is van oorsprong rotsbewoner en voelt zich goed thuis op of tussen steen, in gaten en spleten. Hieronder varens (muurvaren, steenbreekvaren, tongvaren), vetplantjes, muurleeuwenbekjes, muurfijnstraal en natuurlijk mossen en korstmossen. Tussen de tegels vonden we kransmuur en harig vingergras (makkelijk herkenbaar; echt een 'aantal lange vingers' vanuit een centraal punt.), gehoornde klaverzuring.



tongvaren

Tredplanten

Veel inheemse soorten redden het niet tussen het steen. Ze kunnen niet tegen de vele betreding, hitte, droogte. Daardoor kunnen soorten die dat wel redden hun kans grijpen. De brede weegbree werd in Noord-Amerika het 'voetspoor van de blanken', genoemd; waar de blanken kwamen verscheen deze tredplant (kan tegen intensief betreden).

Stenen stad, ruige stad en groene stad

Er zijn verschillen tussen de echt versteende binnenstad, de stadsranden en de groene plekken in en rond de stad.

De stenen stad herbergt muursoorten, tredplanten, voegen-vullers, zoutminnende soorten (pekels strooien), nieuwe straatflora.

De ruige stad, zoals braakliggend terrein stadsrandgebieden, spoorweg terreinen, kent veel ruderales (ruigte)soorten (kunnen tegen verstoring, veel stikstof, etc.), maar ook pionierssoorten. Een voorbeeld is slangenkruid. We vinden er ook planten die juist van verstoring profiteren, zoals de bijvoet.

De groene stad vinden we in Zwolle langs de stadswallen en grachten en in/langs de parken, (moes)tuinen. We vinden ruig klokje, grondster, klapproossoorten en in/bij gras madeliefjes en draadereprijs. Soms zijn er bolgewassen. Bij het Kerkbrugje staat kievitsbloem.



gemengd randje

Verhuizingen

Er zijn steeds weer andere stadsplanten te vinden; ze verhuizen. Tegenwoordig speelt de klimaatverandering daar ook een rol in; steden zijn warmte-eilanden. Tachtig procent van de nieuwkomers is te karakteriseren als warmte-minnende soort.

Ook direct door de mens zelf zijn nieuwe soorten stedelijk gebied ingebracht. Soms komen ze (recent, of ooit langer geleden) vanuit tuinen of potten met palmen, olijven....

Vanuit Amerika kwamen de Canadese fijnstraal en de vreemde ereprijs en de eerder genoemde muurfijnstraal, die ook wij tegenkwamen. En bijna de hele winter bloeien er madeliefjes, bezemkruiskruid en paarse dovenetel. Maar er groeien ook kosmopolieten; liggende vetmuur, varkensgras, straatgras, gewone raket, herderstasje, vogelmuur.



mosbloempje



paardenbloem

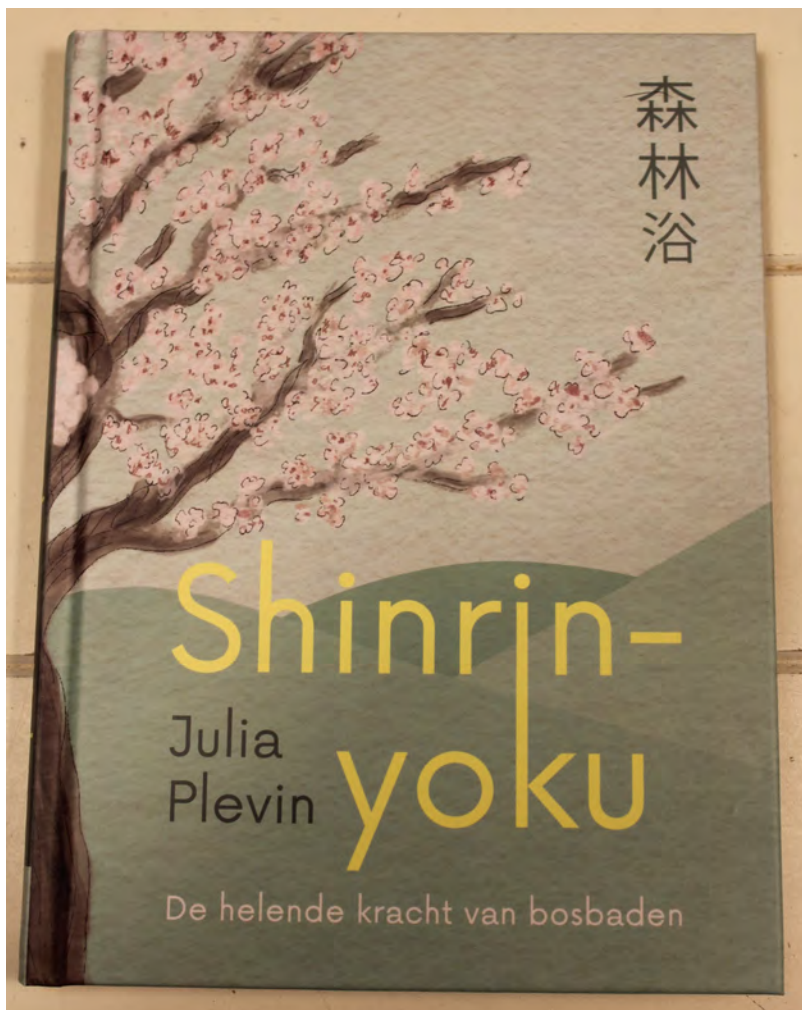
Al met al is dus veel te zien, ook in de stad, plantenwerkgroep.

“Shinrin-yoku, de helende kracht van bosbaden”

recensie Carin v/d Ploeg

Als wandelaar en buitenmens was ik blij verrast dit boek te ontvangen. Zelf weet ik al heel lang dat een wandeling buiten in de natuur je kan helpen even weer 'op het juiste pad' te komen. Dat Julia Plevin in dit boek dat op een heel begrijpelijke en fijne manier uitlegt, is des te beter. Eigenlijk kun je een boek als dit niet recenseren, maar moet je ervaren en voelen hoe het is om te 'bosbaden'. Daar is dit boek een mooie aanzet toe. Het boek bestaat uit zes delen: 'op weg naar herverbinding', 'luister naar de roep van het bos', 'over de drempel', 'vind je ware natuur' en 'keer terug met je elixer'.

Dat klinkt misschien zweverig, maar dat is het zeker niet. In duidelijke taal en aan de hand van haar eigen ervaringen, neemt Julia Plevin je mee het bos(baden) in. In het boek legt ze uit wat bosbaden betekent en aan de hand van uitnodigingen en opdrachten, kun je daar op een laagdrempelige manier mee aan de slag.



Als ondernemster en oprichter van de Forest Bathing Club wil ze mensen weer met hun eigen natuur in contact laten komen. Ze heeft een internationale gemeenschap opgericht, van individuen die zich willen verbinden met de natuur om zichzelf, hun gemeenschappen en de aarde te helen. Natuurlijk is de natuur overal ter wereld anders. Wij hebben in Nederland geen regenwouden, maar overal zijn bomen en planten en die hebben ons heel wat te vertellen.



PvD

Shinrin-yoku is een Japanse term voor bosbaden, in 1982 bedacht door Tomohide Akiyama van het Japanse ministerie van Landbouw, Bosbouw en Visserij. Deels om aan te geven dat het bos meer is dan een voorraadschuur vol hout. Maar hoe je het ook noemt om de natuur in te gaan: de kunst is het luisteren en voelen. Het boek is mooi vormgegeven, er staan prachtige foto's in: de meeste van Gallery Stock, een aantal van de Nederlandse vormgever Erik Thé. Het omslag is ontworpen door Hester van Toorenborg in zachte tinten. De hoofdstukken zijn kort, de teksten helder met goede en fijne informatie. Want naast tips om te leren bosbaden, staat er ook heel veel informatie over natuur in.

Na het lezen van dit boek kun je nog maar één ding doen: het bos in.

Auteur: Julia Plevin. Vertaald uit Engels door Ronald Hermsen. Hardcover, 192 pagina's. Uitgeverij Samsara, www.samsarabooks.com, 2018, heruitgave 2026. ISBN 978 94 9339 475 9, € 24,99.

Samen wandelen in en rondom Zwolle

Wandelclub

foto's Annet v/d Wal

Sinds 1990 gingen Agnes Niemeijer en Annemiek Leusink samen op stap in natuurgebieden rondom Zwolle. Ze hadden allebei de natuurgidsenopleiding afgerond en misten het om met andere natuurliefhebbers op zoek te gaan naar vogels, planten, bomen, paddenstoelen en te genieten van de mooie landschappen en landgoederen rondom Zwolle. Al snel haakten er een aantal andere collega gidsen aan en ontstond er een gezellig wandelgroepje dat 1 x per maand op pad ging.



Intussen zijn er wisselende samenstellingen geweest: de een verhuist, een ander is te oud of wordt ziek. Maar ook in 2026 gaan we nog steeds samen op stap om te genieten van de natuur. Geen lange afstanden maar wel stilstaan om te luisteren naar de nachtegaal, een bijzondere plant of paddenstoel te bekijken, te genieten van een mooi uitzicht of kennis met elkaar te delen.

Spreekt dit jou aan? Loop dan eens een keer mee om te kijken hoe het is om lekker te onthaasten met gelijkgestemde zielen. Iedere 1ste woensdagochtend van de maand. We starten om 10.00 uur.

Meer informatie?

Reageer dan via: IVNveldlessen@gmail.com



zwartkop

PvD



Spinnen

Tekst en fotografie © Gerard Beersma



De een heeft misschien een wat positiever beeld van spinnen dan de ander. Wat de meesten van ons met elkaar gemeen hebben: iedereen kent spinnen en heeft er wel een mening over. Maar wat weten we er nu eigenlijk van? Alleen dat ze 8 poten hebben en razendsnel zijn? Daarmee doen we spinnen tekort. Want ze zijn met geen enkele andere diergroep te vergelijken en hun voortplanting is absoluut uniek in de dierenwereld.

platte wielwebspin
Nuctenea umbratica
Wapenveld, september 2005

Het spinnenlijf

De belangrijkste groepen spinachtigen zijn spinnen, hooiwagens, mijten en teken. Van deze 4 groepen zijn spinnen de enige met een achterlijf dat duidelijk als apart lichaamsdeel is te onderscheiden. Het is namelijk niet over de hele breedte met het kop-borststuk vergroeid, maar zit hier met een kort steeltje aan vastgehecht.

gewone nachtwolfspin
Trochosa terricola
Tongerense Heide, maart 2026



Kopborststuk

Kop en borststuk vormen één geheel. Aan de kaken zitten de gifklauwen. Aan de buitenkant hiervan de palpen, die door vrouwtjes gebruikt worden bij het eten, bij mannetjes zijn ze omgevormd tot uitwendige secundaire geslachtsorganen. Op de kop staan 8 (of soms 6) ogen. Op het borststukgedeelte zitten de poten vast, waarmee ze inderdaad vaak verrassend snel kunnen rennen.

Hiernaast zien we de kop van een mannelijke prachtlynxspin van bovenaf gezien, met de kop naar links. Het linker witte lijntje wijst de linker palp aan, het volgende lijntje de kaak, en lijntjes 3 tot en met 6 respectievelijk de voorste middenogen, de voorste zijogen, de achterste zijogen en de achterste middenogen. Let op: bij andere spinnenfamilies kan de stand van de ogen weer geheel anders zijn. Daardoor kan die oogstand ook prima worden gebruikt als je wilt determineren.

prachtlynxspin, mannetje
Oxyopes ramosus
Wapenveld, september 2018



Achterlijf



Aan het eind van het achterlijf bevinden zich de 3 paar spintepels. Ze zijn soms klein en onopvallend, maar kunnen ook heel duidelijk zichtbaar zijn. Spinklieren in het achterlijf maken spinsel, dat door deze spintepels wordt uitgescheiden. De zakspin op de foto zit met zijn kop naar beneden en de spintepels omhoog. Spinnen kunnen verschillende soorten spinsel produceren, dat voor heel verschillende doeleinden gebruikt kan worden. Aan de voorkant van het achterlijf zit het hart, dat je bij grotere soorten zelfs kunt zien kloppen. Aan de onderkant van het achterlijf vinden we bijna vooraan de geslachtsorganen. Onder 'Voortplanting' meer uitleg hierover.

een van de zakspinnen
Clubionaspec.
De Horte, november 2025

Webben en andere spinsels

Bij 'spinnenwebben' zullen de meeste mensen denken aan wat we op de foto hieronder zien: een wielweb van een kruisspin. Vereenvoudigd komt het maken van zo'n web hier op neer: de spin begint door een min of meer horizontale, stevige draad te maken, bijvoorbeeld tussen 2 takken. In het midden komt een draad naar beneden. De spin laat zich hieraan zakken tot hij de bodem of een andere tak bereikt. Hij trekt de draad strak en plakt hem vast. Daarna maakt hij de 'spaken' van het wiel.

Uiteindelijk komt er een spiraalvormige draad met kleefdruppeltjes, die het grootste deel van het web bestrijkt. Alleen het centrum blijft vrij. De spin zit in dit centrum en kan onmiddellijk reageren als een insect het web raakt.

Op de foto is een wolk vliegjes in het web terechtgekomen. Ze zijn te klein zijn als voedsel voor de spin. Hij maakt vermoedelijk een nieuw web, want elk vliegje er uit gooien is voor de spin meer werk.



kruisspin
Araneus diadematus
Wythmenerplas, september 2006



kraamwebspin
Pisaura mirabilis
Vreugderijkerwaard, mei 2020

Alle spinnen spinnen. Niet allemaal spinnen ze webben waarmee ze prooien vangen. Met het spinsel maken ze bijvoorbeeld ook eicocons, waarin de eieren veilig liggen opgeslagen. Sommige soorten sterven na het maken van de eicocons; hun jongen moeten zich zelf redden. Anderen bewaken de eicocons en helpen de jongen zelfs om uit hun cocon te komen.

Deze kraamwebspin brengt haar eicocon in veiligheid, misschien is ze wel door mij ... verstoord. De spin houdt de cocon vast met de kaken en palpen. Normaal hangt de cocon in een hiervoor gemaakt kraamweb. Het wordt niet gebruikt om prooien mee te vangen.

Wolfspinnen slepen hun eicocons altijd met zich mee. De cocon zit vast aan de spin-
tepels. De spin maakt nu en dan de cocon los,
draait hem om en maakt hem dan weer vast.
Op die manier krijgen alle eieren dezelfde
hoeveelheid zonlicht en warmte, en kunnen
de jongen gelijktijdig uitkomen.

wolfspin
Pardosa spec.
Alerdinck II, juli 2022



De vrouwtjes van zakspinnen zijn in staat om een grasspriet zodanig om te vouwen dat de spriet heel blijft, maar er tegelijk een mooie schuilplek ontstaat. Die wordt met spinsel volledig aan het oog onttrokken, en met haar eicocon verstopt de spin zich in deze schuilplaats. Het spinsel zelf is wel opvallend, maar dat er zich een spin in bevindt zie je niet, en voor de meeste potentiële vijanden is het een onneembare vesting. Deze bewerkte grassprietten zijn erg opvallend en ze zijn zo karakteristiek dat je ze onmiddellijk kunt herkennen als het bouwsel van een van de vele zakspinnen.

De meeste lezers zullen wel eens gezien hebben dat een spin die bijv. op een muur loopt regelmatig even zijn achterlijf tegen de muur drukt. Als hij zich bedreigd voelt kan hij zich rustig laten vallen en komt hij aan een spinseldraad te hangen die op de betreffende plek vastgehecht zit. Zo gauw hij het gevoel heeft dat het veilig genoeg is, klautert hij weer omhoog en gaat verder met de orde van de dag.

zakspin
Clubionaspec.
Zwolle, mei 2024

Draden worden ook gebruikt om mee te vliegen: een (vaak jonge) spin steekt zijn achterlijf omhoog, spint draden en laat die in de wind wapperen. Als hij de draden langer en langer maakt, kan de wind er zoveel vat op krijgen dat ze samen met de spin hoog de lucht in gaan, om kilometers verderop weer te landen. Op die manier kunnen spinnen zich in korte tijd in een nieuw gebied (bijv. een nieuwe polder) vestigen. De spin op de foto heeft het moeilijk: de draden die moesten wapperen zijn links ergens tegenaan gekomen en zitten vast. De spin zal ze wel doorbijten en opnieuw beginnen.

poelpiraat die wil gaan vliegen
Pirata piraticus
Zalkerbos, april 2018





Voedsel

Spinnenkaken (de grote, zwarte dingen op de foto) zijn stevig gebouwd, en hebben aan het eind een gebogen giftand, hier nog net zichtbaar. Nederlandse spinnen doen daar voor de mens geen kwaad mee, maar insecten en andere kleine geleedpotigen worden een makkelijke prooi. De meeste spinnen kunnen met hun kaken niet kauwen. Hoe ze dan eten? Nadat de prooi gebeten is wordt een verterende vloeistof ingespoten, die later door de spin wordt opgezogen.

zakspin
Clubionaspec.
Vreugderijkerwaard, april 2019

Alle spinnen zijn roofdieren. En ze kunnen verrassend grote prooien aan. Dat komt vooral door het gebruik van webben, die het mogelijk maken een gevaarlijke prooi te vangen zonder dat de spin zelf risico's loopt. Ook het gebruik van snel werkend gif kan er voor zorgen dat een grote prooigemakkelijk overmeesterd kan worden. Het komkommerspinnetje op de foto heeft het wel heel bont gemaakt. Hij heeft namelijk een snipvlieg te pakken genomen die aan het paren was. Diens partner is niet in staat geweest om zich vervolgens in zijn eentje los te maken en heeft het uiteindelijk ook niet overleefd. Of ook hij door de spin gebeten is weet ik niet. Je kunt je ook voorstellen dat dit wel wat veel is.

komkommerspin / gewone snipvliegen
Araniella spec. / *Rhagio scolopaceus*
De Horte, mei 2018



Vijanden

Zoals voor veel niet al te grote dieren geldt zijn ook spinnen vaak het slachtoffer van vogels, die er bijvoorbeeld hun jongen mee voeren. Maar er zijn meer kapers op de kust; spitsmuizen zullen een spin die ze ontdekken zeker verorberen, maar ook van andere spinnen(-soorten) is te verwachten dat ze een mooie prooi niet laten lopen. Eén van de manieren om wat veiliger te zijn voor deze aanvallers is camouflage. Op de foto een jonge adelaarsvaren met daarin een perfect gecamoufleerde boomknobbelspin.

boomknobbelspin
Gibbaranea gibbosa
Haaksbergerveen, mei 2016



Een andere veel voorkomende oorzaak van een vroege spinnendood is parasitisme. Het gaat hierbij vaak om sluipwespen. Deze eten niet zelf een gevonden spin op, maar leggen er een ei op. De larve die hier uit komt eet de spin wel op, te beginnen bij de minst belangrijke organen zodat hij lang verzekerd is van een verse maaltijd.



Op de foto een witvlekheidekogelspin, waarop net achter de kop de larve zichtbaar is van een sluipwesp. Die plaats is niet toevallig: als de wesp haar ei net achter de kop legt zal de spin niet in staat zijn om ei of larve op enig moment te verwijderen. Dat de spin een nare dood sterft zal haar ongetwijfeld een zorg zijn.

witvlekheidekogelspin
Simitidion simile
Vilsteren, oktober 2018

Er zijn ook sluipwespen die er een andere methode op nahouden. De roodzwarte borstelspinnendoder is er zo een. Zij gaat eerst op zoek naar een forse spin. Heeft ze die gevonden, dan valt ze hem aan en steekt hem, waardoor de spin volledig verlamd raakt. De wesp sleept de spin vervolgens (vaak vele meters door lastig neembare vegetatie) naar een hol dat ze daarvoor heeft gegraven. Ze trekt de spin het hol in en legt er een ei op. Daarna sluit ze het hol af zodat de spin niet door andere kapers op de kust kan worden meegenomen.

roodzwarte borstelspinnendoder
Anoplius viaticus met verlamde spin *Trochosa spec.*
Archemerberg, april 2008



kruisspin,
vrouwje *Araneus diadematus*
De Horte, augustus 2022



Voortplanting

De voortplantingsorganen zitten aan de onderkant van het achterlijf. Ze zitten ver vooraan, achter de aanhechting van de achterste poten. Volwassen vrouwtjes hebben een zogenaamde epigyne. Deze wordt gebruikt bij de paring. Elke soort heeft haar eigen epigynenvorm; bevruchting door een mannetje van een andere soort normaal komt normaal gesproken niet voor. Bij wielwebspinnen zit er vaak een tongachtig uitsteeksel aan (zie inzet), waardoor veel mensen ten onrechte zullen denken dat het een mannetje is.

Waar bij de vrouwtjes de epigyne zit, is bij de mannetjes alleen een kleine geslachtsopening aanwezig. Die zie je aan de buitenkant niet.

De paring is bijzonder. De mannetjes gebruiken niet hun geslachtsorgaan, maar de top van hun palpen als copulatieorgaan. Het zijn opvallende, meestal bolle en zwarte structuren met een ingewikkelde vorm. Een specialist herkent de spinnensoort aan de vorm van die palpen.

Aangezien vrouwtjes die bolle palpen niet hebben is van elke spin heel makkelijk te zien of het een mannetje of vrouwtje is. Probeer het!

Bij jonge mannetjes zijn de palpen minder ingewikkeld dan bij volwassen exemplaren, en ze zijn lichter van kleur. Doordat de vorm van de palpen niet past bij de epigyne van het vrouwtje zit een succesvolle bevruchting er voor de jonge mannetjes niet in. De uiteindelijke palpvorm krijgen ze na de laatste vervelling.



kruidhangmat spin,
volwassen mannetje
Nerine clathrata
Oosterwolde, maart 2024



prachtkogel spin,
jong mannetje
Parasteatoda lunata
De Horte, april 2019



tuinwolv spin,
baltsend mannetje
Pardosa amentata
Kiersche Wijde, mei 2024

Voordat er wordt gepaard, vindt bij veel soorten baltsvertoon plaats. De palpen van de mannetjes zijn hier belangrijk in. Er worden opvallende bewegingen mee gemaakt, kennelijk om het vrouwtje in de juiste stemming te brengen. Ook door het vrouwtje afgescheiden feromonen spelen bij dit alles een rol.

In de voorbereiding voor de paring heeft het mannetje al een heel klein horizontaal opgehangen webje gemaakt. Daarop heeft hij een druppeltje sperma afgezet. Vanaf de onderkant van het webje stak hij de palpen in deze spermadruppel. De paringshouding is bij de verschillende soorten en families heel specifiek, zie de foto's.

Als mannetje en vrouwtje ongeveer even groot zijn kan er veilig gepaard worden. Na afloop gaat ieder weer zijn eigen weg. Bij sommige soorten blijven beide partners langdurig bij elkaar, en kan er dus ook vaker gepaard worden. Maar als mannetjes relatief klein zijn worden ze vaak na de paring een prooi van het vrouwtje.

In het volgende ZNT laat ik wat verschillende spinnensoorten zien.

Gebruikte boeken

Tirion Spinnengids, door Michael J. Roberts
Thieme's Spinnengids, door Dick Jones

Gebruikte site

Waarneming.nl\



bonte springspin, paringshouding
Evarcha falcata
De Horte, augustus 2017



grote dikkaak, paringshouding
Pachygnatha clercki
Vreugderijkerwaard, april 2019

In de ban van vogelring OB120W2

Arnold Verhoeven, Henk Wester en Peter van Dam

Terugkerend van een dagje Vogelcursus op Schiermonnikoog staan veel deelnemers nog even te kijken naar de vogels in de linkerhoek van het eiland en de veerdam. Daar valt meestal nog wel wat te genieten.

Zo ook in 2025. Henk fotografeerde een geringde scholekster met kleurringen. Die ringen waren niet voorzien van letters of cijfers, maar van horizontale lijnen, bars. Arnold stuurde de foto op en kreeg al snel de bijbehorende gegevens toegestuurd.



ring OB120W2 zit rechterpoot boven

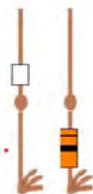
HW

In de toegestuurde informatie staat altijd veel over de geringde vogel, bijvoorbeeld waar de kleurringen zitten, zoals om welke poot en waar een ring is. Uit de info blijkt dat de ring met strepen nogal verkleurd is. In de loop der jaren is veel kleur verdwenen.

LIFE HISTORIE: SCHOLEKSTER OB120W2

nog een waarneming van deze vogel

naam	OB120W2
kleurcode(s)	OB120W2 (since 14-07-1996)
metalen ring(en)	NLA 5309999 (14-07-1996 to 22-05-2008) NLA 5368240 (since 22-05-2008)
seks	onbekend
geboortedatum	1996 (leeftijd bij eerste vangst: pullus)
project	Scholekster, etecoploering
voedingsplaats	St. Omd. Scholekster
eerste vangst	14 juli 1996 door VRS Scholekster Schier



Deze scholekster blijkt al geringd te zijn in 1996 als nestjong. De vogel was in 2025 dus al 29 jaar! Een oude knakker!

Op het kaartje zie je hoe vaak deze vogel al is gezien bij de veerdam van Schiermonnikoog. Een vaste klant in al die jaren.

Op zaterdag 19 april 2026 hebben we Schiermonnikoog weer bezocht met de Vogelcursus. Natuurlijk wilden we even speuren naar OB120W2. Helaas is de vogel toen niet gezien, wat verder geen betekenis heeft, misschien die dag niet in de buurt. Wel liepen er twee andere scholeksters met ringen.



HW

De scholekster (GW110G5) met groene ringen blijkt 25 jaar geleden te zijn geringd als waarschijnlijk derdejaars vogel.

De scholekster rechts (OB200B3) is geringd in 2020 als waarschijnlijk ook derdejaars vogel. Inmiddels ook al 20 jaar oud.

Bovenstaand drietal scholeksters is uitsluitend gezien op Schiermonnikoog, geen waarnemingen elders. Schiermonnikoog blijkt een veilige verblijfplaats te zijn voor scholeksters.

In de ban van vogelring WSRA

Gerrit Gerritsen

foto's Henk Wester

In 2000 begon ik wulpenkuikens te kleur-
ringen met een individuele code, zodat ze met
een telescoop van ver konden worden her-
kend. Door het gebruik van kleurringen ging
het terugmeldingspercentage omhoog naar
45%; met alleen een metalen ring is dat maar
5%.

Ik had de volgende onderzoeksvragen:

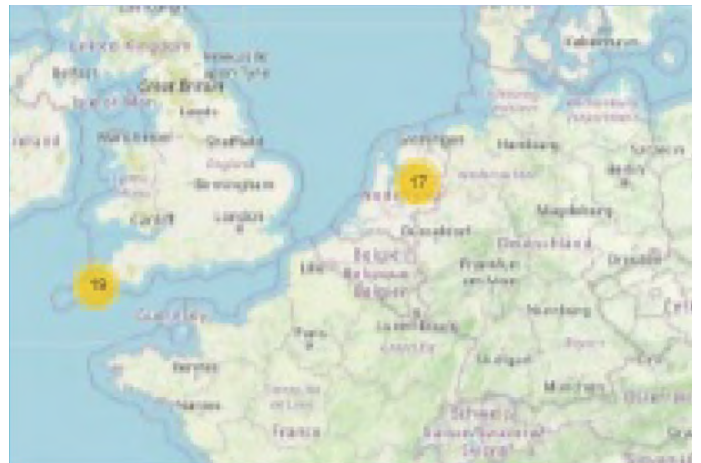
- A Waar gaan de kuikens broeden als ze
volwassen zijn;
- B Waar zijn ze buiten het broedseizoen;
- C Hoe oud worden ze?



wulp WSRA terug bij Zwolle

HW

Eén van de wulpen uit het onderzoek draagt links een witte ring met hoofdletter S en rechts een rode ring met hoofdletter A (WSRA). Ik ringde deze in de polder Sekdoorn in 2013. Op 22 september 2013 werd WSRA in Cornwall gezien en bleef daar tot minimaal 20 april 2014. Ook in alle volgende winters kwamen er meldingen van dezelfde plek uit Cornwall. Maar ook in het broedseizoen dook WSRA steeds op dezelfde plek op in de polder Sekdoorn en/of het aan-
grenzende Soeslo. WSRA blijkt dus zowel trouw aan zijn broed- als winterstek.



pendelen

Broedplaatstrouw zien we bij de meeste wulpen uit mijn onderzoek; 62% broedt minder dan 5 km van de plek waar hij/zij uit het ei kroop.

Het antwoord op de vraag B is Groot-Brittannië en Frankrijk. In Reinier Groot-Brittannië hebben een voorkeur voor het zuidwesten waar door de Warme Golfstroom hele milde winters zijn. In Frankrijk wordt de westkust het meest gebruikt.

Ook bleek dat wulpen heel oud kunnen worden. In mijn onderzoek werd een wulp bijna 35 jaar en is nog steeds de oudst bekende wulp in Europa. WSRA is inmiddels 13 jaar en hopelijk kunnen we dus nog jaren van haar genieten.

Ook Zwolle heeft dus een trouwe wulp.

Met dank aan Berto van Dam, Rinus Goutbeek, Reinier Smabers, Arnold Verhoeven en Henk Wester voor de Zwolse waarnemingen van WSRA.

PS Er is een uitgebreid artikel over mijn wulpenonderzoek verschenen in Limosa. Wie daarvoor belangstelling heeft, stuurt maar even een mail aan gerritgerritsen@gmail.com.

Evaluatie Natuurmiddag Hogeschool Windesheim Pedagogiek

7 mei 2026

Marlène Vaessen

Gidsen:

Peter van Dam, Inge de Groot, Ria Bos, Marlène Vaessen

Docent Windesheim: Marc Haasnoot

Het was een mooie lichtbewolkte middag. De docent kwam en vertelde dat er een kleine aanpassing moest komen van het programma. Het bleek dat de studenten deze lessen niet verplicht zijn te volgen, met als gevolg dat er waarschijnlijk geen 50 zouden komen, maar een heel stuk minder. En inderdaad, er kwamen er 10! Dat was even schakelen. Maar wat bleek, deze jongen en meiden waren erg gemotiveerd.

We begonnen met een voorstelrondje en de uitleg van het IVN. We besloten om nu maar als groep bij elkaar te blijven, zo konden wij ook zien wat iedereen ging doen. We begonnen met het thema landschap.

Met behulp van een diaraampje zochten studenten naar het landschap waar ze van hielden. Is dat de grote rivier, het bos, het park of ben je meer van de details? Maak dan één 'foto' en geef er een naam aan. De studenten gingen goed op zoek: er zaten er op de dijk, sommigen keken uit naar de immense bomen, anderen focusten op de vele bloemen in het gras en op het talud. Daar haakten we meteen op in door ze een touwtje te geven en vlaggetjes om alle verschillende soorten te duiden. Verwondering was er alom, er kwamen mooie termen voorbij om hun gevoel onder woorden te brengen: rust, vrolijkheid, leven, verwondering.

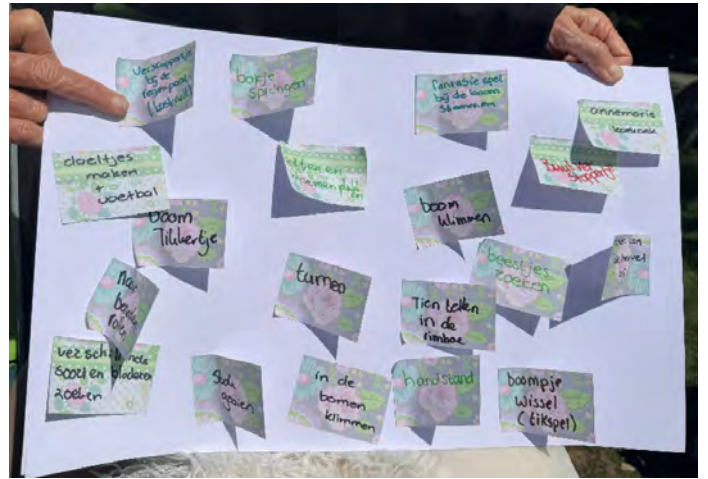


MV

Ze gingen aan de slag om te zien welke uitdagingen het landschap kinderen biedt om te bewegen. Een blad vol met originele ideeën op post-its was het resultaat. Ze gingen nog discussies aan over bezwaren die je tegen kunt komen als je kinderen en/of andere doelgroepen met natuur in aanraking brengt, bijvoorbeeld bezwaren die ouders kunnen hebben.

We deden een bomenbingo, waarbij een klein wedstrijdelement in het spel kwam. Met een bomenzoekkaart en de bingokaart struinden ze door het Engelse Werk.

Ze schuifelden met blinddoeken naar de bomen om te voelen naar welke boom ze werden geleid. Uiteindelijk kwamen er nog mooie boomgedichten in de vorm van een elfje, waaruit bleek dat deze studenten erg enthousiast waren en een mooie middag beleefden.



Grappig hoe ze probeerden vogels na te doen met een 'snavel-opdracht'. Allerlei gereedschap werd ingezet om na te doen hoe een vogel is toegerust om eten binnen te krijgen. Met theezeefjes als een lepelaarsbek, stokjes om wormen uit de grond te krijgen of pincetjes om korreltjes uit gaatjes te peuteren en knijptangen om noten te kraken. Na het levende kwartet waarbij ze al rennend zo snel mogelijk 4 dezelfde plaatjes van een vogel moesten vinden, gingen we naar het laatste onderdeel. Van wel 12 verschillende soorten natuurlijk materiaal konden de studenten allerlei spelen bedenken, waarna Ria nog eens haar ideeën liet zien: van mikadood tot verven met rietstengels en dennenappels als jeu de boules. Ook het verzamelen van natuurmaterialen in eierdozen bleek bij deze leeftijdsgroep nog te werken.

Al met al een leerzame middag. De studenten konden goed verbanden leggen met hun praktijk. Ze konden benoemen waarom ze de activiteiten deden en hoe ze die kunnen inzetten bij hun doelgroepen.

Het leek erop dat iedereen geïnspireerd naar huis ging. Wij vonden het ook een geslaagde middag met weinig, maar goed gemotiveerde leerlingen.



MV

Excursie De Auken en Bramen 25 april 2026

José Eijkelkamp

foto's Geke Bremmer

Zaterdag 25 april gingen we met 12 deelnemers naar De Auken en Bramen. Lyan had een veelbelovend programma opgesteld.

Als eerste gingen we richting Wanneperveen, waar we het Kiersche Wijdepad van circa 5 km liepen. Een schitterende wandeling, met veel vogelsoorten, maar ook de liefhebbers van planten, libellen en vlinders kwamen goed aan hun trekken. Hoogtepunten waren hier de gele kwikstaart, heldergeel, zittend op een paaltje tussen het gele raapzaad, goudvink boven in een topje van een boom, de koe-koek, ook goed zichtbaar boven in een boom, de snor, diverse Cetti's zangers en grote aantallen rietzangers en smaragdlibellen.



De volgende stop was bij Vogelkijkhut De Auken. Vanuit de vogelkijkhut hadden we goed zicht op nestelende purperreigers en lepelaars. Daarnaast werden nog grote zilvereigers en een koereiger waargenomen.

Tijdens de lunch in Paasloo konden we genieten van de bonte vliegenvanger, die op korte afstand continu heen en weer vloog, goed zichtbaar en goed te horen.

Na de lunch vervolgden we de tocht naar Vogelkijkhut De Rottige Meente. Vanaf de parkeerplaats naar de hut liepen we langs een mooi rietveld, waar we hoopten op de blauwborst. Deze liet zich wel kort horen, maar helaas hebben we deze niet gezien. Dit gemis werd echter goedgemaakt door 2 zeearenden op hun nest, bruine kiekendief en de reuzenstern. Bij vertrek vanaf de vogelkijkhut naar de auto's, vloog er nog een zeearend dichtbij over.



bonte vliegenvanger



purperreiger



gele kwikstaart

Als laatste gingen we naar de uitkijktoren bij Blankenham. Ook hier hoopten we op de blauwborst, maar deze liet zich niet zien of horen. Wel opnieuw een zeearend dichtbij overvliegend (het begint bijna gewoon te worden). Daarnaast zagen we hier nog grutto's, kieviten, graspieper en putters.

Met 67 waargenomen soorten en heerlijk weer, ondanks de koude wind, was het een zeer geslaagde excursie.

soortenlijst

aalscholver, bergeend, blauwborst, blauwe kiekendief, blauwe reiger, boerenwaluw, bonte vliegenvanger, braamsluiper, brandgans, bruine kiekendief, buizerd, Canadese gans, Cetti's zanger, ekster, fitis, fuut, gaai, gekraagde roodstaart, gele kwikstaart, goudvink, grasmus, graspieper, grauwe gans, groenling, groenpootruiter, grote zilvereiger, grutto, houtduif, ijsvogel, kauw, kievit, kneu, knobbelzwaan, koekoek, koereiger, koolmees, krakeend, kuifeend, lepelaar, nijlgans, ooievaar, purperreiger, putter, reuzenstern, rietgors, rietzanger, roek, slobbeend, snor, sperwer, tafeleend, tapuit, tjiftjaf, torenvalk, tuinfluiter, tureluur, Turkse tortel, vink, visdief, wilde eend, winterkoning, wintertaling, witte kwikstaart, wulp, zeearend, zwarte kraai, zwartkop

Excursie 'hoge noorden' 16 mei 2026

tekst en foto's Cor Kauw

Vol goede moed vertrokken elf enthousiaste vogelaars naar Noord Drenthe. De locaties die op het programma staan, voor deze dag, waren het Onnergemaal, vogelkijkscherm Petten, herberg De Blankenhoeve, Tuschen Water en uitzichttoren het Beeld. Het had de hele week al veel geregend, maar tijdens het weer van vandaag, op een enkel klein buitje na, was het buiten goed te doen.



geoorde fuut



blauwborst



rietzanger

Bij het Onnergemaal werden we gelijk verrast met zingende fitis, die ook later goed te zien was. Eenmaal boven het gemaal konden we goed twee geoorde futen waarnemen, maar ook van deze vogels is bekend dat ze steeds weer onderduiken in het water. Later is het startmotortje van de blauwborst goed te horen en medevogelaars hebben hem ook mooi kunnen fotograferen. De skyline van de stad Groningen was mooi te zien en ook de Olle Grieze* was mooi in beeld. We verlieten het gemaal met veel laag overvliegende boerenzwaluwen. We hadden hier gehoopt op meerdere soorten sterns maar die lieten zich niet zien.

Bij het vogelkijkscherm Petgaten was een broedende kolonie aalscholvers, verder nog enkele kuifeenden en een paartje krakeenden.

Bij de herberg De Blankenhoeve werd de groep verdeeld in een groepje wandelaars en mensen die iets gingen nuttigen in de herberg. De wandelaars waren getuige van de geboorte van een kalf. De koe beviel in het weiland zonder hulp van de boer. Op de terugweg zagen we het kalf al staan, nadat de moeder het kalf had schoon gelikt. Zo snel gaat dit in de natuur. We hoorden tijdens de wandeling gekraagde roodstaart en braamsluiper en zagen een paartje roodborsttapuiten.



nieuw leven



Bij het Tuschen Water kwamen we aan bij een klein bosje. We parkeerden onze auto's bij de Imker vereniging. We hoorden daar de fitis, zwartkop en een spotvogel met zijn bekende ba-deendje geluid. Op de dijk werd een steltkluut gespot, een kleine plevier, een dode hermelijn en het geraamte van een knobbelzwaan. Ook dat hoort bij de natuur. We hebben genoten van een zwerm vliegende zwarte sterns.



zwarte stern

Bij de uitzichttoren het Beeld werd besloten deze niet te beklimmen vanwege de wind die opstak. Er is daar een uitgebreide biodiversiteit en werden veel soorten gehoord of gezien, als laatste nog een tapuit op een paaltje. Een mooi gezicht!



boerenwaluw



oeverloper



tapuit

De vogelaars vonden het allemaal een geslaagde excursie en werd besloten weer af te reizen naar huis. In totaal werden 69 soorten gezien of gehoord.

* Olle Grieze is Martinatoren Groningen

soortenlijst

aalscholver, bergeend, blauwborst, blauwe reiger, boerenwaluw, braamsluiper, bandgans, bruine kiekendief, buizerd, Canadese gans, ekster, fazant, fitis, fuut, gekraagde roodstaart, gele kwikstaart, geoorde fuut, gierzwaluw, grasmus, graspieper, grauwe gans, groenling, grote bonte specht, grutto, houtduif, huismus, kauw, Kievit, kleine plevier, kluut, knobbelzwaan, koekoek, kokmeeuw, koolmees, krakeend, kuifeend, lepelaar, meerkoet, merel, nijlgans, oeverloper, ooievaar, Pontische meeuw, putter, rietgors, rietzanger, roek, roodborsttapuit, scholekster, slobbeend, smient, sperwer, spotvogel, spreeuw, steltkluut, tafeleend, tapuit, tjiftjaf, tuinfluiter, tureluur, veldleeuwerik, vink, visdief, wilde eend, wintertaling, witte kwikstaart, zwarte kraai, zwarte stern en zwartkop

Fotogroep IVN

Jaap van Driezum

De fotogroep van IVN Zwolle is in het voorjaar op 3 locaties geweest.

27 februari Zalkerbos

27 maart Steile Oever bij Dalfsen

24 april Heemtuin Kampen

De fotogroep bestaat uit 8 leden en nieuwe leden zijn van harte welkom.

Voor meer informatie zie de website van IVN:

[Natuurfotogroep - IVN](#)



weidebeekjuffer

Liesbeth Steendijk - Fotogroep IVN

Zalkerbos



Zalkerbos

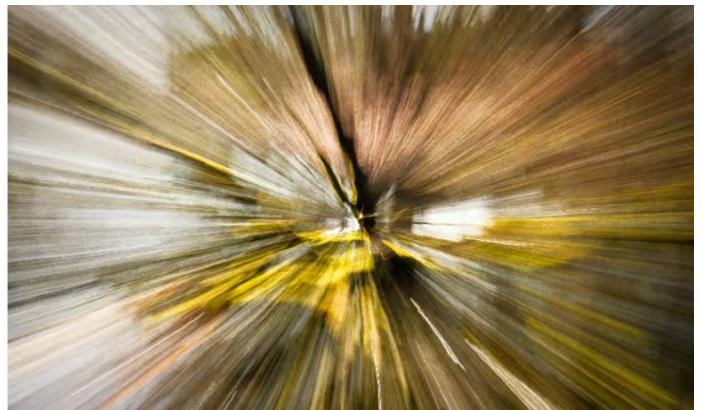


werkzaamheden

Steile Oever

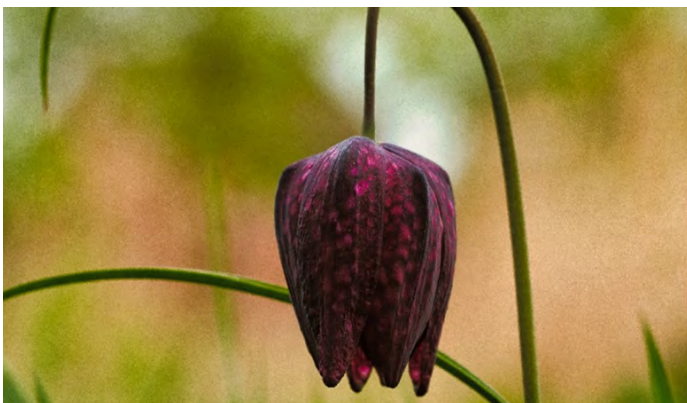


Beneden Regge

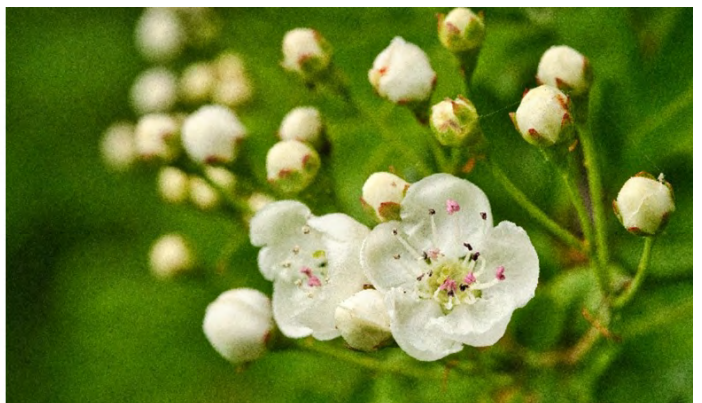


creatief

Heemtuin Kampen



kievitsbloem



meidoorn

Bijzondere ontmoeting met dwergvleermuis

tekst en foto's Peter van Dam

Vlak voor onze broodmaaltijd aan het einde van de middag gebeurde iets bijzonders. Vanuit de lucht stortte een vleermuis neer op tafel. Later bleek het een 'gewone dwergvleermuis' te zijn met de prachtige wetenschappelijke naam *Pipistrellus pipistrellus*. Onmiddellijk werd aan tafel geroepen "niet aanraken, je weet maar nooit of het dier besmet is met hondsdoelheid". Later bleek weer eens hoe handig een mobieltje met internet is. Daar valt namelijk te vinden, dat nog nooit een met rabiës besmette dwergvleermuis is gevonden.



dwergvleermuis na landing



wat komt daar tevoorschijn?

Maar ... wat was hier aan de hand? Het dier leefde nog en op het eerste gezicht was er niets aan de hand. Toen zagen we ineens iets onder de vleermuis: klein, bol en vleeskleurig. Toch een gezwel of zo? Pootjes! We zagen ineens dat het bolletje was voorzien van pootjes! Bewegende pootjes. De dwergvleermuis bleek moeder te zijn van een beweeglijk jong, dat zich probeerde vast te klemmen aan haar lichaam.

Moeder dwergvleermuis was aan het vliegen met haar jong. Om de één of andere reden stortte ze neer bij ons op tafel. Wat te doen? We besloten het koppel omhoog te gooien om beide te helpen aan een vervolg van hun vliegreis. Met behulp van een stuk karton konden we beide dieren oppakken en als geheel omhoog gooien. Daar gingen ze, maar ... een meter of 40 verder, vlak bij een boom, stortten ze weer ter aarde. We besloten het stel toch rust te laten en de natuur haar werk te laten doen. De volgende ochtend waren ze verdwenen. Zelfstandig opgevlogen of de boom in geklommen? We weten het niet. Een bijzondere gebeurtenis tijdens ons reisje naar de Extremadura in Spanje.



pootjes!

KNNV

Koninklijk Nederlandse Natuurvereniging voor veldbiologie

KNNV Afdelingsbestuur**voorzitter****Evert Ruiter**

Cornelis Houtmanstraat 10, 8023 EA Zwolle

e.j.ruiter@planet.nl

T 06-10323704

secretaris**Warner Bruins Slot**

Vledderdiep 15, 8032 NN

wcbuinsslot@home.nl

T 038-4547231

penningmeester**Elja van Dongen**

Groteweg 89, 8191 JV Wapenveld

eljavadongen@gmail.com

T 06-23334743

bestuurslid**Peter van Dam**

Tesjeslaan 37, 8042 HH Zwolle

petervandam38@yahoo.com T 06 - 83156096**ZNT Peter van Dam**zwolsnatuurtijdschrift.2023@gmail.com**Ondersteunende functies****ledenadministratie****Cor Kauw**

Sloetmarke 39, 8016 CJ Zwolle

kauwcor@gmail.nl

T 06-29138944

websitewww.knnv.nl/zwolle**webmaster****Corien Bruins Slot**webmaster@zwolle.knnv.nl**e-mailadres afdeling**secretaris@zwolle.knnv.nl**postadres****KNNV Afdeling Zwolle****Vledderdiep 15****8032 NN Zwolle****redactie gezamenlijke nieuwsbrief van KNNV en IVN: Corien Bruins Slot en Ank Mollema**ivnknnvnieuwsbrief@gmail.com**Contributie 2026 KNNV**

Lidmaatschap € 37,- incl. toezending Natura

Huisgenootlidmaatschap € 17,-.

Jeugdlidmaatschap (t/m 30 jaar) € 23,- incl. Natura

Regionaal lidmaatschap € 23,-

Gironummer:

IBAN NL38 INGB 0000 9982 42 t.n.v. KNNV Zwolle

Opzeggen lidmaatschap uiterlijk 15 december voorafgaand aan betreffende kalenderjaar schriftelijk of per e-mail bij de ledenadministrateur. U ontvangt binnen 10 dagen een bevestiging. Zo niet, neemt u dan op nieuw contact op.

IVN

Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid

IVN Afdelingsbestuur**voorzitter****Yvonne van der Heijden**voorzitter@ivnzwolle.nl**vicevoorzitter****Jaap van Driezum**vicevoorzitter@ivnzwolle.nl**secretaris****Henriëtte van der Velde**secretaris@ivnzwolle.nl**penningmeester****Jaap van Driezum**penningmeester@ivnzwolle.nl**bestuurslid****Thea Huisman**bestuurslid@ivnzwolle.nl**bestuurslid****Ria Colenbrander**bestuurslid5@ivnzwolle.nl**ZNT René Lesuis**znt@ivnzwolle.nl**Ondersteunende functies****ledenadministratie****Henriëtte van der Velde**ledenadministratie@ivnzwolle.nl**website**www.ivnzwolle.nl**webredactie****Patrick Kip**webredactie@ivnzwolle.nl**e-mailadres afdeling**ivn@ivnzwolle.nl**postadres****IVN Zwolle****Goertjesweg 3****8013 PA Zwolle****Contributie 2026 IVN**

Lidmaatschap € 25,- per jaar. U ontvangt dan ook 4x per jaar het landelijke ledenblad Mens & Natuur. Huisgenootlidmaatschap € 9,-.

Het lidmaatschap wordt aangegaan voor een jaar vanaf de datum van inschrijving en wordt telkens met een jaar verlengd tot wederopzegging. Opzeggen minimaal 1 maand vóór de datum van verlenging (deze datum is te vinden op uw bankafschrift of op te vragen bij de ledenadministratie). De contributie wordt geïnd door het Landelijk Bureau IVN.

'IVN, Instituut voor Natuureducatie en duurzaamheid, afdeling Zwolle en omstreken' is aangewezen als ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling). Meer informatie hierover op www.belastingdienst.nl.

Zwols Natuur Tijdschrift

Jaargang 33 nummer 2, 2026

Als u het ZNT viermaal per jaar digitaal thuisbezorgd wilt krijgen, kunt u zich aanmelden als lid van de KNNV of het IVN. U ontvangt dan ook maandelijks de gezamenlijke digitale nieuwsbrief van de afdelingen Zwolle van deze verenigingen. Aanmelden gaat via de websites. Voor KNNV Zwolle e.o.: knnv.nl/zwolle (lid worden), voor IVN Zwolle e.o.: ivn.nl/afdeling/zwolle (lid worden). Op deze websites vindt u nieuws over excursies, lezingen en cursussen die door de afdelingen worden georganiseerd. Als lid krijgt u korting op cursuskosten.

Redactie

René Lesuis, Peter van Dam

Redactieadres

e-mail: zwolsnatuurtijdschrift.2023@gmail.com en petervandam38@yahoo.com

Aanleveren van kopij voor het ZNT:

Liefst digitaal zonder opmaak via e-mail aan het redactieadres;
afbeeldingen los in voldoende hoge resolutie.

Niets uit dit nummer mag worden gebruikt voor publicatie zonder
uitdrukkelijke toestemming van de redactie, de auteur of de fotograaf.

De redactie van het ZNT aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor
schade, voortvloeiend uit het plaatsen van aangeboden foto's, illustraties of
teksten waarop het auteursrecht of portretrecht van iemand anders rust.

Het ZNT is het gezamenlijke tijdschrift
van IVN en KNNV, beide afdeling Zwolle.